

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2013

Rostislav MAŠEK

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Resocializační programy ve vězeňství
a jejich vliv na odsouzené muže
do 30 let věku

Autor: Rostislav MAŠEK

Vedoucí práce: doc. Dr. JUDr. Jan HEJDA

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Datum odevzdání: 31. 3. 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

10. března 2013

.....

podpis

Anotace

Bakalářská práce vysvětluje čtenáři pojem "výkon trestu odnětí svobody" a seznamuje ho s výchozí terminologií. Popisuje funkci trestu a základní právní úpravu, zabývá se vězeňskými zařízeními jako místy pro výkon trestu odnětí svobody z hlediska jejich typů. Charakterizuje působení vězeňského prostředí na pachatele a představuje rizikové jevy spojené s uvězněním. Nahlíží do historie trestání. Jádrem práce jsou resocializační programy, tzv. programy zacházení, které práce líčí z pohledu práva, podle základní diferenciací a také objasňuje, jaký vliv má délka trestu na realizaci konkrétních programů. Pro upřesnění uvádí i několik příkladů zavedených resocializačních programů. Poslední část teoretické části představuje odborné pracovníky věznic, kteří se na tvorbě a aplikaci programů podílí. Praktická část obsahuje anonymní dotazníkové šetření, které hodnotí programy zacházení z pohledu odsouzených.

Annotation

This bachelor thesis deals with term "execution of punishment imprisonment" and make readers acquainted with underlying terminology. The thesis describes function of punishment and basic juridical regulation, deals with prison as a place where is the punishment imprisonment in light of their types. It defines effect of prisons on criminals and represents risk effects connected with imprisonment. The thesis also mentions look into history of punishment. The centre of thesis is discourse into resocialization programs, so called programs of treatment which are characterize from the view of law according to the basic differentiation and clarify the effect which has the lenght of punishment on concrete programs and their realization. For specification shows also number of examples resocialization programs which were established. The last passage of teoretical part intoduces experts on working in prisons, who are partake of creation and aplication of programs. The practical part contains anonymous questionnaire search that evaluate programs of treatment from the view of convicts.

Poděkování

Na tomto místě bych velice rád poděkoval váženému panu doc. Dr. JUDr. Janu Hejdovi za jeho cenné rady, velkou ochotu, trpělivost a za odborné vedení při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	10
1.1 Výkon trestu odnětí svobody – pojem, funkce	10
1.2 Základní právní úprava trestu odnětí svobody.....	12
1.3 Vězeňská zařízení jako místo výkonu trestu odnětí svobody, jejich dělení a vliv na vězněné pachatele	14
1.3.1 Členění vězeňských zařízení.....	14
1.3.2 Vliv uvěznění na pachatele	17
1.4 Historie trestání.....	21
1.4.1 Historie trestu odnětí svobody na našem území	22
2 PROGRAMY ZACHÁZENÍ.....	23
2.1 Základní informace o programech zacházení, právní úprava	23
2.2 Obecné členění programů zacházení	24
2.2.1 Pracovní aktivity	24
2.2.2 Vzdělávací aktivity	26
2.2.3 Speciálně výchovné aktivity	27
2.2.4 Utváření vnějších vztahů	27
2.2.5 Zájmové aktivity	28
2.3 Programy zacházení podle délky trestu odnětí svobody.....	28
2.3.1 Efekt krátkodobého trestu odnětí svobody	29
2.3.2 Střednědobé tresty.....	29
2.3.3 Dlouhodobé tresty.....	31
2.4 Příklady programů zacházení.....	32
2.4.1 Program 3Z	32
2.4.2 GREPP	33
2.4.3 GREPP 2	33
2.4.4 Program TP 21 Junior	33
2.4.5 Program pro pachatele dopravních nehod	34
3 PRACOVNÍCI PODÍLEJÍCÍ SE NA PROGRAMECH ZACHÁZENÍ.....	35
3.1 Speciální pedagog	36
3.2 Pedagog volného času.....	37
3.3 Vychovatel	37
3.4 Psycholog.....	37
3.5 Sociální pracovník	38
3.6 Sociolog	39
3.7 Duchovní.....	39
4 DOTAZNÍKOVÝ VÝZKUM.....	41
4.1 Respondenti	41
4.2 Analýza získaných dat	42
4.3 Shrnutí dotazníkového šetření	50
ZÁVĚR	53
LITERATURA	56

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Resocializační programy ve vězeňství a jejich vliv na odsouzené muže do 30 let věku“ jsem zvolil díky svému zaměstnání u Policie ČR. Osobně se setkávám s kriminálně závadovými osobami, které páchají trestnou činnost opakovaně, přesto že již dříve byly potrestány nejpřísnějším trestem, který současný právní systém umožňuje a to trestem odnětí svobody. Proto moje pozornost směřovala vždy k otázce, jakým způsobem probíhá resocializace ve vězení, zda může vést k nápravě odsouzeného a z jakého důvodu se ve větší míře nedaří pachatele trestné činnosti začlenit zpět do společnosti, popř. jaké nástroje používá společnost, resp. vězeňská služba, aby k recidivě protiprávního jednání nedocházelo. Můj zájem o osoby, které mají zkušenost s pobytem ve vězeňském zařízení, přetrvával i po celou dobu mého studia na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kde jsem měl možnost se tématem resocializace vězňů hlouběji zabírat. Výkon trestu odnětí svobody vnímám jako téma, o které se veřejnost příliš nezajímá. Lidé se zřejmě domnívají, že do vězení se dostat nemohou a vězeňství tudíž chápou jako něco, co stojí mimo jejich život. Ovšem někdy stačí jen velmi málo, aby se člověk ve vězeňském zařízení ocitl.

Cílem bakalářské práce je představit problematiku výkonu trestu odnětí svobody a zhodnotit resocializaci jako jeho hlavní cíl. Náplní práce je posoudit programy zacházení realizované věznicemi a jejich vliv na resocializaci odsouzených. V praktické části ve svém výzkumu zjišťuji, jak programy zacházení hodnotí mladí recidivisté, zda vnímají nabídku programů zacházení jako dostatečnou a smysluplnou pro jejich bezproblémový návrat na svobodu. Jelikož pro výzkum využívám pouze respondentů recidivistů, zabírám se i otázkou, jestli se podle jejich hodnocení nabídka a kvalita programů zacházení zlepšuje či nikoliv.

Abych dostál svému cíli, považuji za nutné nejprve čtenáře seznámit se základní terminologií. Proto se v první kapitole věnuji výkonu trestu odnětí svobody a uvádím informace, které jsou důležité pro další části bakalářské práce. Popisuji funkci trestu i jeho základní právní úpravu. Následně se zabývám věznicemi jako místy pro výkon trestu odnětí svobody podle jejich typů. Pokládám za důležité popsat, jak prostředí věznice na pachatele působí a jaká rizika a problémy s sebou pobyt ve vězení přináší.

Dále nabízím čtenáři krátký pohled do historie trestů a naznačuji, jaký měla vliv na vývoj trestního systému.

Stěžejní částí práce je druhá kapitola. V ní představuji programy zacházení nejdříve z pohledu práva a následně je popisuji podle obecného členění. Tato kapitola je zásadní, jelikož se od ní odvíjí i výzkum v praktické části práce. Pokračuji tím, jaký vliv má délka trestu odnětí svobody na resocializaci odsouzeného a na sestavení programu zacházení. Pro dokreslení uvádím v závěru celé kapitoly i několik příkladů programů zacházení, které jsou ve věznicích v současné době realizovány. Velký vliv na úspěšnost či neúspěšnost resocializace odsouzeného mají jistě osoby, se kterými pachatel během výkonu trestu odnětí svobody přichází do styku. Proto ve třetí kapitole stručně popisuji funkci a činnost pracovníků, kteří se ve vězení podílejí na tvorbě či realizaci programů zacházení.

V poslední části analyzuji data získaná dotazníkovým šetřením. Záměrem je zjistit, jak programy zacházení vidí odsouzení a zdali s ohledem na jejich předchozí uvěznění hodnotí současné programy zacházení jako zlepšující se a účinné pro jejich bezkonfliktní návrat do společnosti. Pro svůj výzkum jsem využil ochoty personálu věznice Kynšperk nad Ohří, kde jsem zprostředkovaně získal data od většiny respondentů. Z 30 dotazníků jsem z věznice získal zpět pouze 19, které bylo možné do výzkumu zařadit. Abych dosáhl stanoveného počtu 30 oslovených respondentů, oslovil jsem dalších 11 propuštěných vězňů ze svého okolí. Cílovými respondenty byli recidivující pachatelé do věku 30 let, kteří mají možnost srovnat nabídky aktivit programů zacházení oproti předchozím uvězněním.

Cílem praktické části bakalářské práce je zodpovězení otázek, zdali se nabídka programů zacházení realizovaná věznicemi z pohledu odsouzených zlepšuje s ohledem na již odpykané tresty, jsou-li nabízené programy přínosné pro život propuštěných osob a usnadňují jim život na svobodě v souladu se společenskými normami. Cílem je posoudit tuto problematiku z pohledu vězňů a propuštěných, kteří se výzkumu zúčastnili.

I když je poněkud troufalé usuzovat obecné závěry na celou současnou situaci v českých věznicích z malého počtu odsouzených respondentů v rámci použitého

výzkumného vzorku, myslím, že výsledky výzkumu mohou být dobrým základem pro podrobnější zkoumání jevů ve věznicích. Domnívám se, že tématu odnětí svobody a resocializaci odsouzených je věnována stále malá pozornost veřejnosti a to i přes to, že se jedná o téma stále aktuální, poněvadž počet odsouzených k trestu odnětí svobody v České republice neustále stoupá¹.

---

¹ Vývoj stavu vězněných osob, *Statická ročenka Vězeňské služby 2011*, s. 104.

1 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Jelikož se zabývám zhodnocením programů zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody u mužů do věku 30 let, kteří se ve vězení objevují již jako recidivisté², považuji za důležité objasnit nejdříve pojem „výkon trestu odnětí svobody“. V první kapitole přiblížím účel a funkce trestu, filozofii trestu odnětí svobody a uvedu základní právní úpravu výkonu trestu odnětí svobody. V první části seznámím i s typy věznic a náležitostmi z toho vyplývajících. Jelikož je pro práci podstatné pochopit uvěznění pachatele jako možnost a prostor pro resocializaci vězněného a tedy příležitost pro pozitivní působení na něj, vracím se v této kapitole též do historie trestání, kde ukazují, že v historii nebylo vždy účelem trestu náprava pachatele, tak jak ji známe dnes. Záměrem ohlédnutí do historie je sdělit, že ačkoliv bylo využito těch nejkřutějších trestů, nevedlo takové zacházení k výraznému snížení kriminality.

1.1 Výkon trestu odnětí svobody – pojem, funkce

Podle trestního zákoníku České republiky je účelem trestu chránit společnost před pachatelem trestných činů, zabránit odsouzeným v dalším páčání trestné činnosti a vychovávat je k tomu, aby vedli řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti, aniž by výkonem trestu byla ponížena lidská důstojnost.³ V roce 1990 byl novelou trestního zákoníku zrušen trest smrti a od té doby je trest odnětí svobody tím nejpřísnějším trestem, který zákon v České republice umožňuje.⁴

Trest odnětí svobody nejzávažnějším způsobem zasahuje do práv a svobod člověka, a to nejen z důvodu zbavení jeho osobní svobody, ale také tím, že ukládá vězněnému povinnost podrobit se režimu a pravidlům ve vězení. Druh tohoto trestu omezuje mnohá

---

² recidivismus = návrat k předchozímu chování, zejm. delikventnímu. Důležitý indikátor úspěšnosti různých intervenčních programů, měří se např. jako počet hlášených nových uvěznění v době trvání programu nebo po jeho ukončení – viz MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 180.

³ HEJDA, J. et al. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, s. 187.

⁴ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 41.

další práva a svobody odsouzeného - odsouzený ztrácí možnost svobodného podnikání, právo sdružovat se, právo rodinného života a další.⁵

V souladu se zásadou „nulla poena sine lege“, neboli „není trestu bez zákona“, je možné uložit jen takový trest a v takové výši, který určuje trestní zákoník v § 52. Jedním z nich je i trest odnětí svobody (§§ 55 až 59, §§ 81 a násl.).⁶ Trest odnětí svobody je omezen horní hranicí sazby dvaceti let.⁷

V penologické⁸ literatuře se odborníci dodnes neshodují v tom, co potrestáním sledujeme a zda se nám daří cíle trestu plnit. Funkce trestů se postupně vyvíjí a rozšiřují o další názory. I mezi penologickými odborníky nalézáme nesourodou terminologii při rozlišování funkcí trestu. Karabec zmiňuje pět základních funkcí, které spolu navzájem souvisí: odplatné, odstrašující, rehabilitační, eliminační a restituční.⁹ Mezník naproti tomu popisuje současné nazírání trestu z pohledu pozitivistické filozofie, kde trestný čin není výsledkem volby mezi dobrem a zlem, tudíž zde není místo pro morální odpovědnost ani pro vinu. Trest je pouze přirozenou reakcí lidské společnosti, která se brání zločinu.¹⁰

Nejvíce mne oslovilo dělení podle Hály, který rozlišuje funkce trestu vyrovnávací a regulativní. Cílem **vyrovnávací** funkce je smíření se s realitou trestného činu a má dvě pojetí – vyrovnání se oběti s trestným činem formou eliminování, případně kompenzování negativních emocí jako jsou pocity hněvu, ponížení či zoufalství, pomocí újmy způsobené pachateli. Nejedná se však o středověké myšlení typu „oko za oko, zub za zub“. V současné době v této věci výborně funguje institut narovnání či mediace v trestních věcech, které je pod záštitou Probační a mediační služby ČR.¹¹ U závažnějších trestů plní vyrovnávací funkci trest odnětí svobody. Druhým aspektem vyrovnávací funkce trestu, speciálně trestu odnětí svobody, je přijetí viny pachatelem.

---

⁵ KRATOCHVÍL, V. et al. *Kurs trestního práva - Trestní právo hmotné, Obecná část*. Praha: C.H.Beck 2009, s. 505.

⁶ HEJDA, J. et al. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, s. 188.

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 55.

⁸ Penologie = nauka o trestání, o druzích trestu a jejich účinnosti – viz. MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, s. 69.

⁹ KARABEC, Z. Účel trestání in *Kriminalistika*, 2/2000, Praha: MVČR, s. 108.

¹⁰ MEZNÍK, J. et al. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 5.

¹¹ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *O PMS* [online]. Praha: Probační a mediační služba, [cit. 2012-11-28]. Dostupné z: www.pmscr.cz.

Ve vězení dostává pachatel závažného trestného činu příležitost, prostor i čas ke zpytování svědomí a přijetí viny ve smyslu přihlášení se k odpovědnosti za spáchaný trestný čin se všemi důsledky. Hála však kriticky na úkor českého vězeňství podotýká, že se s vězni o problematice viny hovoří značně nedostatečně.¹² „*Spolehnout se ... jen na to, že k interiorizaci viny dojde jaksi automaticky v průběhu a vlivem (být i dlouhodobého) uvěznění, to je naivní, neprofesionální a hazardérské počínání.*“¹³

Regulativní funkce silněji než vyrovnávací podtrhává cíl chránit společnost před zločinem. Může být naplňována třemi způsoby. Prvním je izolace, kdy je odsouzenému ve výkonu trestu odnětí svobody znemožněno samotným uvězněním páchat ve společnosti další trestnou činnost. Mluvíme o takzvaném zneschopnění pachatele. Dalším přístupem je odstrašování, které je založeno na předpokladu, že potencionální pachatel zváží budoucí trestní jednání, pokud bude konfrontován se skutečností, že po zločinu následuje trest, který s sebou přináší celou řadu nepříjemných a odstrašujících důsledků – např. riziko ztráty svobody, zaměstnání, rodiny, bydlení, prestiže, či sociálního statusu. Posledním, pro mou práci důležitým způsobem naplňování regulativní funkce trestu je úsilí o změnu chování, eventuálně osobnosti provinilce. Platí to především pro případ odsouzení k trestu odnětí svobody, kdy časový prostor může být využit k útlumu nežádoucího chování a k rozvíjení vhodného společenského chování. Tento způsob funkce trestu se u nás naplňuje prostřednictvím programů zacházení, kterým se podrobněji věnuji ve třetí kapitole bakalářské práce.¹⁴

1.2 Základní právní úprava trestu odnětí svobody

Základními prameny právní úpravy výkonu trestu odnětí svobody je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterým se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Základní principy zacházení s vězněnými osobami vycházejí také z Listiny základních práv a svobod, ze zásad obsažených v Trestním zákoníku a v Trestním řádu. Česká republika čerpá taktéž z řady Doporučení Rady Evropy.¹⁵ Pro každou věznicí stanovuje její ředitel se

---

¹² HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 41-42.

¹³ Tamtéž, s. 42.

¹⁴ Tamtéž, s. 43-44.

¹⁵ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 81.

souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby ČR vnitřní řád věznice, kterým se upravuje rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a další.¹⁶

Výkon trestu odnětí svobody se považuje za univerzální a nejpřísnější druh trestu, který trestní zákoník umožňuje. Univerzální proto, že lze tento druh trestu uložit jakémukoliv dospělému pachateli za jakýkoliv trestní čin a to jak za zločin, tak i za přečin. Přečinem jsou všechny nedbalostní trestné činy i úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločinem jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákoníku přečiny a zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹⁷ V § 38 odst. 2 trestního zákoníku se předpokládá, že výkon trestu odnětí svobody bude uložen jen v případě, že mírnější tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody, nedosáhnou účelu trestu, nebo v případech, kdy se jedná o nejzávažnější trestné činy a výkon trestu odnětí svobody je jako nejpřísnější druh trestu jedinou možnou sankcí.¹⁸

Trestní zákoník v § 52 odst. 2 popisuje tři druhy trestu odnětí svobody - nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. V § 52 odstavci 3 trestního zákoníku je upraven výjimečný trest. Vzhledem k tomu, že se ve své práci zabývám pouze odsouzenými do věku 30 let odsouzených k nepodmíněnému trestu podle § 52 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, nebudu se dalšími druhy trestu odnětí svobody v této práci zabývat.¹⁹

Kromě trestního zákoníku jsou pro ČR jako členský stát Evropské unie významná i Evropská vězeňská pravidla, která česká vězení dodržují, a tudíž je věznění srovnatelné s úrovní ostatních zemí EU.²⁰ Pro lepší přehlednost uvádím nejdůležitější právní předpisy (de lege lata) z oblasti výkonu trestu odnětí svobody v Příloze č. 1.²¹

---

¹⁶ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, § 14.

¹⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14.

¹⁸ ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139, Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 647.

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 52.

²⁰ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 18-19.

²¹ Příloha č. 1 – str. 59.

1.3 Vězeňská zařízení jako místo výkonu trestu odnětí svobody, jejich dělení a vliv na vězněné pachatele

Nyní uvedu dělení věznic a současně nastíním základní problémy, které z umístění do vězeňských zařízení mohou pro odsouzené vyplývat. Toto vysvětlení je důležité pro jádro mé práce - resocializační programy zacházení, které jsou vykonávány v prostorách níže zmíněných věznic.

1.3.1 Členění vězeňských zařízení

„Nejdůležitějšími vězeňskými zařízeními jsou věznice (slouží k výkonu trestu odnětí svobody, mohou však mít i zvláštní oddělení pro výkon vazby) a vazební věznice (v nich se vykonává vazba, recipročně k věznicím mohou mít samostatná oddělení pro výkon trestu odnětí svobody - užívání správné terminologie je znesnadněno tím, že se často i v odborných diskusích hovoří nebo píše pouze o „věznici“, přičemž se někdy míní vazební věznice, jindy věznice, tj. ta, která je primárně určena pro výkon trestu odnětí svobody).“²² Třetím typem vězeňských zařízení jsou tzv. speciální vězeňská zařízení, což jsou např. vězeňské nemocnice či věznice pro výkon trestu psychopatů.²³ K takovým patří například Ústav zabezpečovací detence v Brně, který je určen pro osoby s vysokou mírou nebezpečnosti pro společnost, kdy jejich duševní stav je trvale či dočasně příčinou jejich závažné trestné činnosti. Detenční ústavy jsou určeny pro duševně nemocné vrahy či osoby s defektní inteligencí či sexuálním sadismem v projevu chování.²⁴

Rozčlenění vězňů ukládají zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby a zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. V praxi probíhá vnější a vnitřní diferenciaci odsouzených. Vnější rozlišuje vězně podle pohlaví, věku, zda jsou ve vězení poprvé či se jedná o recidivisty a podle typu věznice.²⁵ Vnitřní probíhá v rámci jednotlivých typů věznic a vězni jsou rozděleni do tří až čtyř diferenčních skupin podle

---

²² HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 46.

²³ MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003, s. 96.

²⁴ VLÁDA ČR, *Prohlédněte si první detenční ústav pro nebezpečné pachatele s psychickými poruchami, který podstatně zvýší ochranu společnost*, [online]. [cit. 2012-11-28]. dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=34164>.

²⁵ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 29.

toho, jestli se jedná o prvotrestané či recidivisty, podle závažnosti trestného činu, stupně narušení osobnosti atp. V průběhu trestu mohou být odsouzení svým přičiněním přeřazeni do lepší skupiny. V nejpřísnější, čtvrté diferenční skupině je režim i život vězňů co nejvíce omezen, např. pouze na aktivity výslovně požadované.²⁶

Při umístování vězňů je kladen důraz na to, aby byli vždy odděleni odsouzení muži od odsouzených žen, a zpravidla se odděleně umísťují i mladiství od dospělých, recidivisté od prvotrestaných, odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti a také trvale pracovně nezařaditelní, s poruchami duševními a poruchami chování a nakonec i s uloženým ochranným léčením.²⁷

Soud na základě svého rozhodnutí, které je součástí rozsudku, zařadí odsouzeného do určitého typu věznice, v níž odsouzený vykoná trest odnětí svobody. Věznice jsou rozděleny podle způsobu vnější ostrahy a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů věznic, uvedených v § 56 odst. 1 trestního zákoníku. Jedná se o věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a se zvýšenou ostrahou, též označované jako věznice typu A, B, C a D. Práva a povinnosti odsouzených jsou vymezena ve všech typech věznic jednotně, jelikož se vychází z principu, že rozsah práv odsouzeného se odvíjí od jeho chování během výkonu trestu. Tím se podněcuje aktivita vězněného, aby se dobrým chováním zasadil o zlepšení svých podmínek ve věznici. K tomu slouží i široká škála odměn.²⁸ Mezi takové odměny patří například pochvala, zvýšení doby trvání návštěv, povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby, zvýšení kapesného, věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1.000,- Kč, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení nebo i přerušit z výkonu trestu.²⁹

Věznice s dohledem je určena pro pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti, a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. V prostorách věznic s dohledem se odsouzení pohybují bez omezení, pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici a v mimopracovní době je jim umožněn volný pohyb

---

²⁶ Monitoring vězeňství v České republice v roce 1999. Praha: Český helsinský výbor, 2000, s. 19-20.

²⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 83.

²⁸ Tamtéž, s. 82.

²⁹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 45.

mimo věznici, kdy se účastní různých kulturních či jiných akcí. Ředitel věznice určí, jestli musí být při těchto aktivitách doprovázeni zaměstnancem vězeňské služby, a odsouzení dostanou propustku s vyznačeným prostorem, ve kterém se mohou ve stanovené době pohybovat. Návštěvy odsouzených probíhají většinou bez dohledu zaměstnance vězeňské služby a ředitel věznice může dokonce povolit dočasné opuštění věznice za účelem návštěvy. Balíček mohou odsouzení přijmout jednou za 14 dní.³⁰

Do **věznice s dozorem** je obvykle zařazen pachatel, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatel, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. V prostorách věznice s dohledem se odsouzení pohybují většinou pod dohledem zaměstnance vězeňské služby, některým odsouzeným může být povolen i volný pohyb uvnitř věznice. Odsouzení pracují obvykle na pracovištích mimo věznici pod dohledem zaměstnance vězeňské služby. Nárok na příjem balíčku mají odsouzení jednou za měsíc. Tento typ vězení je svými podmínkami podobný věznici s dohledem.³¹

Věznice s ostrahou je přidělena pachateli, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nesplňuje podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachateli, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody s dohledem nebo s dozorem. Ve věznici s ostrahou se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance vězeňské služby, pracují zpravidla na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici, pokud je předpoklad, že toho nezneužijí. Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla za dohledu zaměstnance vězeňské služby. Na příjem balíčku s vymezeným sortimentem mají odsouzení v této věznici právo jednou za dva měsíce.³²

Do **věznice se zvýšenou ostrahou** jsou umisťováni pachatelé, kterým byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo odsouzení, kteří v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo z výkonu trestu. Obvykle jsou v takových zařízeních umístěni nebezpeční recidivisté odsouzení za zvlášť závažné

---

³⁰ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., ve znění vyhlášek č. 378/2004 Sb. a č. 243/2006 Sb., § 51.

³¹ Tamtéž, § 52.

³² Tamtéž, § 53.

trestné činy. V tomto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance vězeňské služby a pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo mohou vhodnou práci vykonávat v celách. I zde je nad pracovní činností odsouzených prováděn dohled zaměstnancem vězeňské služby a to nejméně jedenkrát za půl hodiny. Odsouzeným není povolen volný pohyb uvnitř věznice a to ani při plnění pracovních úkolů, na celách jsou uzamykáni a návštěvy odsouzených se uskutečňují za dohledu příslušníka vězeňské služby.³³

1.3.2 Vliv uvěznění na pachatele

Můžeme se pouze domnívat, co prožívá člověk, když je poprvé či opakovaně umístěn do zařízení vězeňského typu. Je to především napětí, nervozita, úzkost a stres a to především tehdy, jde-li o první setkání s realitou věznice. V tabulce klasifikace vybraných životních událostí se uvěznění dostává počtem bodů závažnosti životní události na úroveň úmrtí blízkého člena rodiny a rozvratu manželství.³⁴ Vězeň přichází jakoby do cizí země, do místa, které má vlastní kulturu, tradici, normy i mocenskou strukturu. Vězni si mezi sebou vytvářejí vlastní legendy, jazyk, zvyky, sankce i odměny.³⁵

Tím, že se člověk stane vězněm, se najednou střetává s řadou problémů vyplývajících ze ztráty svobody, postavení, majetku, důstojnosti, nezávislosti, bezpečnosti i osobních vztahů včetně sexuálních. Přichází o téměř veškeré své soukromí, které je narušené neustálou fyzickou blízkostí dalších, pro ně cizích osob. Přichází o svůj majetek, který mu do doby uvěznění zajišťoval určité pohodlí, zároveň je ošacen jako ostatní odsouzení. Je rázem odloučen od své rodiny a svých přátel, ztrácí možnost kontaktu s osobami opačného pohlaví. Najednou už nebydlí ve svém domě, ale na cele s lidmi, které si nemůže sám vybrat. Nemůže rozhodovat o svém čase, kdy, kde a s kým bude pracovat, odpočívat, kdy si bude moci přečíst knihu. Je vystaven neustálému dohledu a kontrole a nemůže vykonávat takové činnosti, které jsou v životě na svobodě považovány za zcela běžné. Pro člověka ve vězení je úspěchem, když jsou mu přiznány

---

³³ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., ve znění vyhlášek č. 378/2004 Sb. a č. 243/2006 Sb., § 54.

³⁴ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 122.

³⁵ HÁLA, J. SOUDKOVÁ, P. *Jak mluví čeští vězni*. Příloha časopisu České vězeňství č. 4/2002, s. 17.

výhody v běžném životě zcela obyčejné, jako možnost si zakouřit, poslat dopis, balíček, přijmout návštěvu či sledovat televizi.³⁶

U lidí umístěných ve vězeňském zařízení se mohou objevit poruchy chování vzniklé v souvislosti s uvězněním vyznačující se změnami ve výkonnosti, poruchami motoriky aj. V takovém případě mluvíme o šoku z uvěznění, které je umocněno ztrátou životních jistot, s omezením všech druhů podnětů, což je nadměrně stresující především pro mladistvé a mladé dospělé vězně, kteří v běžném světě naopak silné a vzrušivé podněty vyhledávají. Každý vězeň se musí vyrovnávat s faktem vynucovaného začleňování do nových vzorců chování, což je spojeno s pocity odcizení a manipulace. Uvězněný řeší obavy z budoucnosti, nemožnosti mít heterosexuální styk, či problém homosexuálního zneužívání, jehož existenci nikdo rozumný nepopírá. Jelikož se vězení nacházejí v blízkosti rušných míst a vězni jsou umisťováni do mnohdy přeplněných cel, může být v prostředí dnešních českých věznic výrazným stresem hluk, který, jak známo, způsobuje podrážděnost a zvýšenou agresivitu. Kvůli vysokému podílu kuřáků ve vězeňské populaci nejsou dobré ani podmínky cirkulace vzduchu, teploty, vlhkosti a prašnosti i světelné podmínky.³⁷ Architektka Seelich upozorňuje, že „*dnešní člověk potřebuje minimálně 12 m², aby neutrpěl újmu na psychice a zdraví.*“ Český vězeň se však musí spokojit se zhruba 4 m² na osobu. Už jen takovéto uzpůsobení a přeplněné cely představují pro vězně větší psychickou zátěž.³⁸ Naopak ale existují i jednotlivé případy chronických recidivistů, kteří pácháním trestné činnosti řeší svou neutěšenou životní situaci, obzvláště v zimních měsících.³⁹

Kromě podmínek ve vězení, které jsou stanoveny zákonem, se odsouzený podrobuje i podmínkám vytvořeným ostatními odsouzenými. V českých nápravných zařízeních se vyskytuje i určitá forma diskriminace. Různé druhy skupin vězňů se mohou ocitát ve vzájemných konfliktech. Vězni absolutně odsuzují spoluvězně odsouzené za trestný čin znásilnění či sexuálního zneužití dítěte a tito odsouzení pak zaujímají ve vězeňském

---

³⁶ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál s.r.o., 1998, s. 166.

³⁷ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2005, s. 47-49, 63-65.

³⁸ TOMBOVÁ, S. Mnoho mříží, mnoho příběhů in *Nový prostor*, 403/2012, s. 9.

³⁹ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2005, s. 63.

životě tu nejnižší sociální příčku. Nejednou se stává, že odsouzený za vážný sexuální delikt je spoluvězni duševně nebo i fyzicky týrán.⁴⁰

Odsouzený si brzy uvědomí i to, že trest a negativní účinky vězení nekončí dnem propuštění na svobodu. Propuštěný se většinou ocitá ve zcela jiné životní situaci, než která byla před uvězněním. Možná nemá kde bydlet, pravděpodobně přišel o zaměstnání, eventuálně se mu rozpadla rodina, neví, jak na něj budou reagovat bývalí přátelé. Nemá veškeré informace o změnách ve společnosti, které nastaly během výkonu trestu. Když hledá zaměstnání, první značná obtíž, na kterou při poptávce po práci narazí, je jeho minulost. Mnohdy bývá diskriminován ze strany zaměstnavatelů kvůli výpisu z rejstříku trestů, a když má štěstí a zaměstnání je mu přislíbeno, narazí i na takovou maličkost, jakou je lékařská prohlídka, kterou možná nemá z čeho uhradit. Trest odnětí svobody je v důsledku několikanásobným trestem a nekončí ani dlouho po propuštění odsouzeného na svobodu.⁴¹

Pro souhrnné označení všech negativních jevů, které působí na odsouzené v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, užíváme termín **prizonizace**. „*Je to vlastně proces postupného přizpůsobování se způsobu života ve věznicích, společenství odsouzených a tzv. vězeňské subkultuře.*“⁴² Prizonizací je tedy nazýván jev související s odloučením od společnosti. Odsouzený se adaptuje na vězeňské prostředí a zároveň je izolován od společnosti a to ve velmi specifických podmínkách odlišujících se od běžného života. Přijímá normy a osvojuje si nová pravidla a vzorce chování dané vězeňskou subkulturou. Následně pak po propuštění vzniká problém se začleněním do běžného, civilního života. Průměrná délka adaptace na vězeňské prostředí u osoby, která je vězněná poprvé, je asi tři až šest měsíců, avšak u recidivisty může trvat pouze několik málo hodin.⁴³

Prizonizaci členíme na institucionalizaci a ideologizaci. **Institucionalizace** znamená přizpůsobení se vnitřní organizaci věznice a zjednodušené formě života v tomto zařízení. Takovému procesu podléhají všichni vězni, zejména ti, kteří mají ve výkonu

---

⁴⁰ HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s.r.o., 2005, s. 25.

⁴¹ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál s.r.o., 1998, s. 167.

⁴² MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003, s. 59.

⁴³ MAREŠOVÁ, A. Sonda do problematiky osob v ČR poprvé trestně stíhaných, poprvé trestaných a poprvé uvězněných. in *Trestní právo*, 2006, č. 7-8. s. 33.

trestu strávit dlouho dobu. V nejhorších případech odsouzení přijímají vězení jako vlastní styl života a již nedokážou jinde žít normálním způsobem.⁴⁴ **Ideologizace** je přejímání subkulturních patologických hodnot, postojů, názorů, norem chování a specifického vězeňského jazyka, které vznikají v neformálních skupinách odsouzených ovládaných kriminálními jedinci. Ideologizace tedy snižuje, dokonce až znemožňuje možnost odsouzeného bezproblémově se začlenit do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. U odsouzených, kteří se velice dobře přizpůsobují vězeňskému prostředí a vyznačují se bezproblémovým průběhem výkonu trestu, mají po propuštění vyšší pravděpodobnost další recidivy kriminálního chování s opětovným uvězněním. Vězení se pro tyto odsouzené stává domovem a tím je podněcuje k další recidivě.⁴⁵

Zmíněné skutečnosti vhodně demonstruje výpověď recidivisty Reného z roku 1996 v knize René - dopisy z vězení, kde se tímto tématem zaobírá: „*Co s propuštěným odsouzencem? Problém malý, či velký? Člověk, který se vrací z výkonu trestu, se ocitne prakticky mimo prostor, čas i život. Formálně si trest odpykal, i svou vinu. Fakticky trest pokračuje a trvá ve většině případů celý život – pokud si takový člověk předem neukryl větší sumu nebo nemá spojení na své zločinecké komplice. Tak se vyvíjí „recidivista.“ Bez vztahu k rodinnému zázemí, bez jakéhokoliv materiálního zabezpečení je s minimálními finančními prostředky propuštěn z kriminálu. Výsledek?! Tito lidé žijí v neustálé snaze zajistit si lepší životní situaci, tedy žijí ve stavu potencionální recidivy - delikvence, časem se znovu „odváží“ a jejich trestná činnost je stále závažnější. ... Dvakrát, třikrát, čtyřikrát se takovýto delikvent dostane do výkonu trestu a již se přestává při dalším propuštění z basy ohlížet na cokoli a vlastně se snaží pácháním trestné činnosti - tím plynoucím finančním zajištěním kompenzovat dobu strávenou ve výkonu trestu.“⁴⁶*

---

⁴⁴ MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003, s. 59.

⁴⁵ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*, Praha: C.H.Beck, 1997, s. 26-28.

⁴⁶ TŘEŠTÍKOVÁ, H. PLÁŠIL, R. HOMOLOVÁ, M. *René*. Cover & Typo, 2009, s. 43.

1.4 Historie trestání

Nyní se krátce vrátím do historie trestání. Cílem podkapitoly je naznačit, z čeho se vyvinula trestní justice a kdy se poprvé objevují zmínky o resocializaci odsouzeného. „*Trest byl považován za prostředek odplaty, jindy za nástroj odstrašení. Teprve v současnosti je trest chápán jako cesta směřující především k nápravě delikventa, k zamezení recidiv a k preventivnímu působení na ostatní členy společnosti.*“⁴⁷

V historii trestání můžeme nalézt čtyři hlavní fáze, které měly vliv na vývoj trestní justice. Prvním významným obdobím je středověk, kde se poprvé setkáváme s trestem, který zbavuje svobody, nicméně ještě se nejedná o klasické odnětí svobody tak, jak jej známe dnes. Druhou důležitou historickou érou byla polovina 16. stol. stelení, kde se začínal prosazovat žalář jako možný druh trestu. Na konci 18. století se postupně rozvíjí trest odnětí svobody do své klasické podoby a začíná se uplatňovat jako nejpoužívanější trest. Od 50. let 20. století až do současnosti pozvolna ztrácí trest odnětí svobody své dominantní postavení v poměru k ostatním sankcím a začínají se postupně uplatňovat tzv. alternativní tresty.⁴⁸

Jedna z nejpodstatnějších změn ve filozofii trestání přišla v 18. století v době osvícenství, kdy se začíná uvažovat o nápravě a převýchově pachatelů, staví se věznic a ve věznicích se objevuje kaplan jako vězeňský personál, který má za úkol výchovně působit na odsouzené. Kat je vystřídán množstvím odborníků z různých oborů jako jsou dozorcí, psychologové, psychiatři, vychovatelé a odsouzený se stává cílem zájmu vězeňských a kriminologických praktik.⁴⁹ Je kritizován systém sankcí, zejména pro jejich neúměrnost v poměru nebezpečnosti činu pachatele. Přichází idea humanizace trestání. Požaduje se zejména výchovná funkce trestu. Jako účel se prosazuje ochrana společnosti a nikoliv trýznění pachatele. V době osvícenství byly zformovány zásady, které jsou platné do současnosti: žádný trestný čin bez zákona (čin neuvedený v zákoně není trestným činem) a žádný trest bez zákona (pachatel může být potrestán jen takovým trestem, který je uveden v zákoně).⁵⁰ Tyto zásady jsou dnes zaneseny v čl. 39

---

⁴⁷ MEZNÍK, J. et al. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 8.

⁴⁸ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, s. 244.

⁴⁹ FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000, s. 43.

⁵⁰ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 22.

Listiny základních práv a svobod: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání uložit.*“⁵¹

1.4.1 Historie trestu odnětí svobody na našem území

V naší zemi došlo k velké změně po roce 1918, kdy vzniklo samostatné Československo. Byly uplatněny nové prvky a pojetí, které vedly vězně k hygieně, byla jim dána možnost vyučit se různým dělnickým profesím, do věznic docházeli učitelé, kteří tam přednášeli. Pozitivní rozvoj ve vězeňství byl však pozastaven nacistickou okupací. Od roku 1948 až do roku 1989 se sice situace postupně lepšila, nicméně stále docházelo spíše k deformačním vlivům. Vězeňství se u nás v této době rozvíjelo, ale pouze v mezích komunistického režimu. Odnětí svobody nesloužilo pouze pro izolaci kriminálních pachatelů, ale vězněny byly také osoby odsouzené za politické delikty nebo lidé jinak nepřizpůsobiví režimu. Po roce 1989 došlo k nejvýraznějším změnám moderní historie, analyzovali se nedostatky v českém vězeňství a příčiny zastavení jeho vývoje. Výsledky byly porovnávány s mezinárodními předpisy a úmluvami a na jejich základě byl vytvořen plán rozvoje českého vězeňství s cílem vytvořit novodobý systém speciální sociální služby.⁵² Široká veřejnost však do současnosti zastává názor, že výkon trestu by měl mít pro odsouzeného především represivní charakter. Nutno upozornit, že pouze odplatou není možné účinně společnost chránit před delikventním chováním a to z jednoho prostého důvodu: „*každý trest odnětí svobody má svůj konec*“.⁵³

---

⁵¹ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 39.

⁵² SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 16-17.

⁵³ Koncepce rozvoje České vězeňství do roku 2015. Praha: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, 2005, s. 8.

2 PROGRAMY ZACHÁZENÍ

Programy zacházení jsou podstatou mé bakalářské práce. Zabývám se programy zacházení ze všech směrů, které jsou pro práci přínosné. V úvodu této kapitoly zmiňuji základní informace o programech zacházení, následně představuji obecné členění programů a poté uvádím, kteří vězeňští pracovníci se na jejich tvorbě podílejí. V dalších podkapitolách se dotýkám specifického zacházení se speciálními skupinami odsouzených a také představuji některé příklady programů zacházení. Příklady realizovaných programů zacházení jsou vybrány tak, aby korespondovaly se zaměřením práce, proto jsou specializovány na pachatele recidivisty do věku 30 let.

2.1 Základní informace o programech zacházení, právní úprava

Základní vymezení programu zacházení je uvedeno v ustanovení § 41 zák. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Zákon zde uvádí, že program je vytvořen na základě souhrnné zprávy o odsouzeném s ohledem na délku jeho trestu, profil osobnosti a příčiny trestné činnosti. Taková zpráva je souhrnem výsledků pedagogického, psychologického, eventuálně i lékařského posouzení i jiných dostupných podkladů k osobě odsouzeného. Program zacházení, který je vytvořen na základě zprávy, obsahuje i jasně definovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení i četnost hodnocení, jestli je formulovaný cíl naplňován. Součástí programu jsou i postupy zaměstnávání, pracovní terapie, vzdělávání, případně i jiné aktivity směřující k tomu, aby odsouzený mohl po propuštění vést samostatný a řádný způsob života. Pokud to lze a přichází v úvahu více variant programů, odsouzenému se umožní výběr. Nejméně tři měsíce před koncem výkonu trestu odnětí svobody je program zacházení aktualizován a zaměřuje se na přípravu na propuštění, např. se řeší individuální potřeby odsouzeného jako je ubytování, doklady, práce, využívání volného času ve společnosti a současné trendy. V této souvislosti se podle situace spolupracuje s institucemi veřejné správy, zejména pak s orgány sociálního zabezpečení.⁵⁴

---

⁵⁴ ŘEHÁČEK, M. Základní informace k VTOS v ČR. *Sborník Z vězení venku*. 1. vyd. Olomouc: Charita, Olomouc, 2007, s. 11.

2.2 Obecné členění programů zacházení

Pro lepší přehlednost nyní uvádím výchozí aktivity programů zacházení. Nutno podotknout, že takto programy chápe zákon o výkonu trestu odnětí svobody. Samozřejmě se nejedná o jedinou platnou koncepci programů zacházení, neboť při sestavování programů konkrétním odsouzeným je kladen největší důraz na individuální přístup ke každému vězni.

*„Základní podmínkou účinného zacházení s odsouzenými je kvalitní pečlivá příprava této činnosti.“*⁵⁵ Kázeň, dodržování práv a plnění povinností odsouzených představuje určitý funkční rámec, který pomáhá při realizaci metod zacházení s vězni. Jsou navzájem provázány a podporují se.⁵⁶ V náplni programu zacházení jsou zahrnuty aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a utváření vnějších vztahů. Každý program je individuální a je sestavován na základě specifického přístupu ke konkrétnímu odsouzenému. Programy jsou navrhovány v součinnosti s odsouzeným, který má ve výkonu trestu strávit dobu delší než tři měsíce. Pokud to situace a podmínky věznice dovolí, může být navrženo několik alternativ a odsouzenému je umožněn výběr. V případě, že si odsouzený nevybere žádnou alternativu, pak je povinen se účastnit tzv. minimálního programu zacházení, který je dán vnitřním řádem každé věznice. Programy jsou vytvářeny za účasti odborných zaměstnanců konkrétní věznice.⁵⁷ O odborném personálu pojednávám níže.

2.2.1 Pracovní aktivity

Smysluplná a správně řízená práce utváří kvalitní pracovní návyky a s tím také související individuální vlastnosti jednice. Pokud takto správně organizovaná práce odsouzených je vykonávána v odpovídajícím mimovězeňském prostředí a za dostatečnou odměnu, utváří se v nich pozitivní vztah k práci jako takové, ale také je jim ukázáno, že za pomoci práce mohou uspokojovat i další potřeby a zájmy člověka.

---

⁵⁵ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 122.

⁵⁶ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 87.

⁵⁷ BIEDERMANOVÁ, E. PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 15.

Dalším pozitivním jevem pracovní aktivity je, že podstatným způsobem přispívá ke snížení eventuální agresivity, k harmonizaci psychiky a k celkovému zklidnění.⁵⁸

Pracovními aktivitami se podle vyhlášky ministerstva spravedlnosti rozumí zaměstnávání, práce potřebná k zabezpečení každodenního chodu věznice a pracovní terapie vedená zaměstnanci vězeňské služby s odborným vzděláním.⁵⁹

Posuzovat práci odsouzených je nutné z hlediska sociálně psychologického, výchovného a někdy také i sociologického. Nezbytné je hodnocení z pohledu ekonomického. Pracovní aktivity jsou organizovány tak, aby se co nejvíce přibližovaly okolnostem civilního života a zvyšovala se schopnost odsouzených uplatnit se na trhu práce po propuštění na svobodu. Žádoucí efekt má zejména získání, případně upevnění základních pracovních návyků, dovedností a zručností. Dalším pozitivním výsledkem je zvýšení úrovně vědomostí a tím i kvalifikace. Ukončená profesní příprava a vyšší stupeň vzdělání je zásadním předpokladem pro úspěšné uplatnění odsouzených po propuštění na svobodu. Vězni jsou do pracovních programů zařazováni na základě jejich předpokladů. Jedná se zejména o zdravotní stav a tělesné a duševní schopnosti, které posuzuje lékař.⁶⁰

Drahomíra Malá upozorňuje, že Vězeňská služba uvádí dne 27. března 2009 na svých internetových stránkách následující prohlášení: *„Zaměstnávání vězňů patří k dlouhodobě preferovaným prioritám Vězeňské služby ČR. I přes současný mírný pokles, způsobený vysokými přírůstky v počtu vězňů v posledních měsících, se daří udržovat zaměstnanost vysoko, a to kolem 56 až 57 procent. Vězňové se věnují nejrůznějším dělnickým profesím, kompletují elektrospotřebiče, dárkové kolekce, bonboniéry apod.“*. Autorka pokračuje kritikou, jakým způsobem ve skutečnosti dochází k takovýmto statistickým hodnotám. Uvádí, že do oblasti zaměstnávání jsou zahrnuti i odsouzení, kteří se účastní vzdělávacích a terapeutických programů. Z tohoto

---

⁵⁸ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 124.

⁵⁹ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 36, odst. 3.

⁶⁰ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, *Co čeká odsouzeného po nástupu do výkonu trestu* [online]. [cit. 2012-11-28]. dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri78/o-nas-1589/vykon-vezenstvi-1029/co-ceka-odsouzeneho-po-nastupu-5999>.

důvodu považuje tyto statistiky za účelně zkreslené, scestné a neřešící skutečný problém, který spočívá v nezaměstnanosti odsouzených.⁶¹

2.2.2 *Vzdělávací aktivity*

René Plášil, spisovatel s rozsáhlými zkušenostmi z vězení říká: „*V lochu poznáte tolik lidí, kteří se neumějí podepsat, že se budete divit.*“ Nevzdělanost neustále přetrvává v české společnosti a tedy i ve vězeňské populaci. Nemusí se ani jednat o primární zaostalost, kdy se člověk číst či psát vůbec nenaučil, ale vězeňští pracovníci se také setkávají se sekundární negramotností, kdy lidé, kteří se uvedené dovednosti naučili, je poté opět postupně ztratili a to z důvodu, že se po dlouhou dobu zdržovali v uzavřené a specifické komunitě, kde k základnímu přežití není nutné tyto dovednosti používat.⁶²

Vzdělávací aktivity upravuje vyhláška ministerstva spravedlnosti tak, že vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí vzdělávání organizované nebo realizované středním odborným učilištěm, učilištěm nebo odborným učilištěm, vzdělávání vedené nebo kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu, nebo vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.⁶³

Vzdělávací aktivity odsouzených jsou postaveny na stejnou úroveň jako aktivity pracovní a je možné se jich účastnit v pracovní době. Výuku odsouzených realizují vzdělávací střediska věznic, která jsou součástí školského systému České republiky, proto musí splňovat náležité studijní standardy. Po zdárném dokončení vzdělávacího kurzu dostane absolvent osvědčení, kde není žádným způsobem uvedeno, že vzdělání dokončil ve vězeňském zařízení. Při zapojení odsouzených do vzdělávacích aktivit je kladen důraz na jejich motivovanost a osobní dispozice vzdělávat se. Zohlednění jsou mladiství odsouzení a osoby blížící se věku mladistvého, neboť jsou na počátku svého pracovního života. Dostatečná úroveň vzdělání a dokončená profesní příprava je

---

⁶¹ MALÁ, D. *Vězeňství po česku II*. Blansko: Duha Press, 2009, s. 41.

⁶² HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 138.

⁶³ Vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 36, odst. 4.

základním předpokladem úspěšného zařazení do společnosti mimo věznici a to jak na trhu práce, tak v běžném životě.⁶⁴

2.2.3 Speciálně výchovné aktivity

Speciálně výchovnými aktivitami se podle vyhlášky ministerstva spravedlnosti rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení. Ta vedou způsobilí odborní pracovníci. Jedná se zejména o terapeutická působení jako např. sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie, sociálně právní poradenství a trénink zvládání vlastní agresivity.⁶⁵

Speciálně výchovné programy zacházení jsou realizovány ve všech odděleních věznic, ale uplatňují se obzvláště na specializovaných odděleních pro odsouzené s duševními poruchami, poruchami chování a poruchami osobnosti. Jsou taktéž uplatňovány u osob s poruchami chování způsobenými vlivem návykových látek, nebo u odsouzených s mentální retardací. Záměrem programů je omezení nebo snížení nebezpečnosti a recidivního chování narušených osob. Pomocí speciálně výchovných programů se odborní vězeňští pracovníci snaží usilovat o zvýšení ochrany společnosti před propuštěnými vězni.⁶⁶

2.2.4 Utváření vnějších vztahů

Programy řešící vnější vztahy se často nazývají extramulární. Doslovný překlad slova extramulární je „za zdmi“. Ve vězeňské problematice to chápeme jako za zdmi věznice. Programy mají zabránit tomu, aby odsouzený neztratil kontakt s vnějším světem, zejména se svou nejbližší rodinou, kamarády a známými mimo věznici. Hojně využívaným prostředkem jsou návštěvy rodinných příslušníků. Takové programy by měly nabývat na významu zejména v době před propuštěním odsouzeného na svobodu, aby odsouzenému usnadnily návrat do společnosti.⁶⁷

---

⁶⁴ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 88.

⁶⁵ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 36, odst. 5.

⁶⁶ BIEDERMANOVÁ, E. PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 24.

⁶⁷ MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003, s. 38.

2.2.5 Zájmové aktivity

Podle vyhlášky ministerstva spravedlnosti jsou zájmovými aktivitami programu zacházení různé formy individuální, případně skupinové zájmové činnosti řízené zaměstnanci vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.⁶⁸

Cílem programů je naučit odsouzené smysluplně využívat volný čas a tím také změnit jejich životní styl. Dalším příznivým efektem je udržet u vězňů psychickou i duševní rovnováhu, která by měla mít za výsledek vytvoření si kultivovaných návyků a potřeb.⁶⁹

2.3 Programy zacházení podle délky trestu odnětí svobody

Jelikož zákon o výkonu trestu odnětí svobody uvádí, že programy zacházení jsou mimo jiné sestavovány s ohledem na jejich délku, tak v následujících podkapitolách popíšu, jakým způsobem ovlivňuje délka trestu jejich sestavování. Nutno připomenout, že programy zacházení jsou realizovány pouze u odsouzených, kteří mají ve výkonu trestu strávit delší dobu než tři měsíce, což může u krátkodobých trestů znesnadňovat úspěšnou resocializaci. Na druhou stranu dlouhodobé tresty mají výrazný negativní vliv na odsouzené, proto je pokládám spíše za desocializační. Z resocializačního hlediska shledávám nejefektivnějšími střednědobé tresty, kde je dostatečný prostor pro působení na odsouzeného a zároveň doba strávená ve výkonu trestu není taková, která by vězně vedla k rezignaci, neboť vidina propuštění není příliš vzdálená.

Z penologického hlediska je otázkou, jak vysoký by měl být trest, aby vedl k úspěšné nápravě a resocializaci odsouzeného. Problém je diskutován vzhledem k délce života odsouzených. Řeší se, na jak dlouho je nutné pachatele omezit na osobní svobodě, aby bylo dosaženo účelu trestu, jak dlouhou dobu je třeba chránit společnost před odsouzeným, když se stejně po uplynutí trestu vrátí zpět do společnosti. A v neposlední řadě také jaký časový úsek je nutné chránit odsouzeného před jeho páčáním další trestné činnosti a recidivy.⁷⁰

---

⁶⁸ Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 36, odst. 6.

⁶⁹ BIEDERMANOVÁ, E. PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 27.

⁷⁰ MEZNÍK, J. et al *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 30.

2.3.1 Efekt krátkodobého trestu odnětí svobody

Z mnohých penologických výzkumů vyplývá, že krátkodobé tresty odnětí svobody mají svůj neblahý význam i v tom, že jsou pro odsouzené podnětem k páčání další trestné činnosti a vězení je pro ně prostorem, kde se učí svou kriminální činnost zvládat ještě úspěšněji a efektivněji. Hanuš tuto myšlenku představuje i ve své knize, kde říká: „*Krátkodobé pobyty v nápravných zařízeních pak lze s trochou ironie skutečně nazvat nejdražšími vysokými školami zločinu.*“ Důvodem je, že ve vězení je nedostatečně regulovaný pracovní režim i nedostatek pracovního vytížení a řízeného programu, což vede k tomu, že se vězni nudí a v nevyužitém čase doslova hltavě získávají další cenné kriminální poznatky od svých spoluodsouzených. Problémem krátkodobých trestů je i to, že u odsouzených dochází často k nechtěnému rozpadu rodiny a tím související ztráty zázemí odsouzeného. Odsouzený přichází o zaměstnání, majetek a někdy i o své nejbližší. Často jsou tyto lidé naplněni pocitem nespravedlnosti, jelikož se ve společnosti setkávají se zločiny většinou ekonomického charakteru, které zůstávají nepotrestány nebo se dokonce dějí za mlčenlivého souhlasu bezmocné policie či soudu.⁷¹ Z těchto důvodů není účelem krátkodobě odsouzené vystavovat striktním omezením a přísnému řádu. Program by se měl co nejvíce přibližovat civilnímu životu a měl by usilovat o udržení sociálních vazeb, zejména s rodinou a přáteli.⁷²

Dlouholeté zkušenosti ze Skandinávie potvrzují, že krátkodobé tresty odnětí svobody by měly být určeny pouze nenapravitelným recidivistům, kteří svou trestnou činnost páchají chronicky. U prvosouzených a lehčích trestných činů jsou shledávány alternativní či znatelné finanční postihy účinnějšími a přínosnějšími, než represivní trest odnětí svobody.⁷³

2.3.2 Střednědobé tresty

Podobně jako u krátkodobých trestů, ani délka střednědobých trestů není přesně definována. Převažuje však názor, že střednědobé tresty jsou v rozmezí od 1 do 5 roků. Střednědobé tresty jsou již ukládány za podstatně nebezpečnější trestné činy a jsou

---

⁷¹ HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s.r.o., 2005, s. 65.

⁷² MEZNÍK, J. et al. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 32.

⁷³ HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s.r.o., 2005, s. 65.

výrazným zásahem do práv a svobod odsouzeného, neboť jej izolují od společnosti na relativně dlouhou dobu, což může a zpravidla i má na člověka negativní vliv. Zároveň je ale při střednědobých trestech více prostoru pro realizaci programů zacházení a tedy i větší možnosti pro nápravu vězněného. Nutno ale také zmínit, že takovéto tresty jsou zpravidla vykonávány v přísnějších typech věznic, kde veškerý pohyb odsouzených je pod neustálým dohledem vězeňského personálu. Dalším problémem je fakt, že jsou zde umístěni již relativně nebezpeční pachatelé závažnější trestné činnosti, kteří mají na své spoluodsouzené ještě větší negativní vliv. Dlouhá doba, kterou má člověk po odsouzení v takovém prostředí strávit, jej velmi nepříznivě ovlivňuje, a proto je třeba sestavit vhodný program, který nežádoucí vlivy co nejvíce zmírní.⁷⁴

Trest je z hlediska programů zacházení rozdělen na několik částí. První fáze probíhá v mnoha případech již ve vyšetřovací vazbě. Z penologického hlediska tato etapa nemá pro resocializaci téměř žádný význam. Druhým stupněm je tzv. nástupní oddělení, kde je primárním účelem pozitivně motivovat odsouzeného ke spolupráci na vlastní nápravě, zde je nový vězeň seznámen s denním řádem věznice, jeho právy a povinnostmi. Odborní pracovníci, o kterých pojednávám ve třetí kapitole, v době, kdy je odsouzený na nástupním oddělení, vypracují komplexní zprávu o odsouzeném a navrhnou jeho resocializační program. Pobyt na nástupním oddělení je ukončen po dvou až čtyřech týdnech a po jeho ukončení je odsouzený předvolán před komisí, která určí jeho zařazení do konkrétního kolektivu a také rozhodne o případném pracovním programu. Třetí úsek není nijak konkrétně časově ohraničen, ale vychází se ze zákonné lhůty, kdy odsouzený může podat žádost o podmíněčné propuštění. To je velmi důležité, neboť vidina zkrácení trestu je pro odsouzeného natolik motivační, že usiluje o dodržování veškerých pravidel vnitřního řádu věznice, aktivně se účastní pracovních, případně vzdělávacích aktivit a snaží se vyhnout veškerým konfliktům. Pokud je odsouzenému v žádosti o propuštění vyhověno, tak již k žádné další fázi nedochází. Nutno však poznamenat, že pokud je propuštění zamítnuto, odsouzený se cítí být podveden a začíná rezignovat na jakékoliv aktivity programů a pouze pasivně vyčkává na konec trestu. Poslední stádium trestu je tzv. předpropouštěcí oddělení, na které je odsouzený přeřazen půl roku, nejpozději však tři měsíce před propuštěním. Vězeň je

---

⁷⁴ MEZNÍK, J. et al *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 32 – 34.

připravován na propuštění z výkonu trestu a je seznamován se změnami ve společnosti, jsou mu poskytovány informace o případném zaměstnání či ubytování.⁷⁵

2.3.3 Dlouhodobé tresty

Pokud vycházíme z předpokladu, že střednědobý trest je do 5 let, pak za dlouhodobý trest považujeme trest nad 5 let. V mnoha vyspělých zemích, včetně České republiky je u dlouholetého trestu reálná možnost předčasného propuštění. Existence této možnosti některé odsouzené motivuje, aby se intenzivně věnovali různým resocializačním programům a chovali se v souladu s vězeňskými pravidly.⁷⁶

Dlouhodobé působení na odsouzené nese jisté negativní účinky na každého z nich. Jako jeden z příkladů uvádím problém, který může nastat u dlouhodobě odsouzeného vězně. Jde o ztrátu zcela přirozené potřeby být někdy úplně sám. Během celé doby výkonu trestu je odsouzený obklopen svými spoluvězni nebo pracovníky věznice. Veškeré aktivity vykonává ve skupině, ať už se jedná o spaní, vykonávání hygieny, biologických potřeb, sledování televize, společné vycházky, společné volnočasové aktivity apod. Stručně řečeno po celou dobu výkonu trestu neexistuje možnost být sám se sebou. Když člověk neustálou společností zažívá nepřetržitě např. deset let i více, tak potřebu být sám zcela ztrácí. Z tohoto důvodu se u řady propuštěných z dlouhodobých trestů objevuje jev, kdy člověk není po propuštění schopen usnout a spát sám v nějaké místnosti. Někteří nejsou schopni se ani sami najít, neboť si zcela zvykli na nepřetržitou společnost lidí kolem sebe.⁷⁷

Na dlouhodobý druh trestu se uplatňují všechna platná ustanovení pro výkon trestu odnětí svobody. Takové tresty jsou ukládány za velmi nebezpečné trestné činy a tomu také odpovídá typ věznice, ve kterém je trest vykonáván. Jedná se o věznice s maximálními bezpečnostními prvky a navíc odsouzený věznici obývá s těmi nejnebezpečnějšími, případně nejnarušenějšími osobami naší společnosti, což má na člověka velmi negativní vliv. U dlouhotrvajících trestů je zpracováván obdobný

---

⁷⁵ BIDERMANNOVÁ BIDERMANNOVÁ, E. Anketa, in *Sociální práce/Sociálna práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2012, s. 3.

⁷⁶ HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s.r.o., 2005, s. 67.

⁷⁷ Sborník z konference Olomouc 27. Listopad 2007, *Z vězení venku*, s. 32.

reedukační⁷⁸ program, jako u střednědobých trestů, který má v podstatě stejné úkoly, metody i formy, ale jeho časové úseky jsou delší. Podmínečné propuštění, případně zkrácení trestu je zde velmi výjimečné. Z toho důvodu nabývají na významu progresivní prvky trestu. Progrese spočívá zejména v tom, že motivovaný vězeň aktivním přístupem k plnění povinností, snahou o svou vlastní nápravu a dobrým chováním může dosáhnout přeřazení do mírnějšího typu věznice, kde bude mít více práv a větší možnosti kulturního i rekreativního využití.⁷⁹

Nutno podotknout, že provedenými penologickými výzkumy bylo zjištěno, že tresty delší než 10 let vedou téměř vždy k takovým psychickým změnám, které jsou již trvalé, což odporuje resocializačním snahám a případné nápravě.⁸⁰

2.4 Příklady programů zacházení

S nástupem demokracie do České republiky po roce 1989 se snaží vězeňská služba poskytovat pro odsouzené takové programy zacházení, které jsou úzce orientované na jejich osobnost a také na trestnou činnost, kterou spáchali. Účelem programů je poskytnout odsouzeným návod jak snížit jejich nebezpečnost vůči naší společnosti a současně omezit na minimum možnost recidivního chování. Snaha vězeňských zařízení o nápravu pachatelů je realizována pomocí standardizovaných programů jako např. program 3Z, GREPP a na něj navazující GREPP 2, Program TP21 nebo program pro pachatele dopravních nehod.⁸¹

2.4.1 Program 3Z

Tři „Z“ znamená zkratku – Zastav se, Zamysli se, Změň se. Program byl zaveden týmem vězeňských a probačních pracovníků pod vedením významných anglických lektorů programu Stop, Think and Change. Program je zaměřen na recidivisty s převážně majetkovou trestnou činností, kteří jsou před propuštěním, a vede ho

---

⁷⁸ Reedukace = využití metod speciální pedagogiky při úpravě narušených funkcí.

⁷⁹ MEZNÍK, J. et al *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 35.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ BIDERMANNOVÁ BIDERMANNOVÁ, E. Anketa, in *Sociální práce/Sociálna práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2012, s. 3.

zkušená dvojice lektorů ve skupině 12 vězňů. Byl odzkoušen v roce 2006 a od této doby je uplatňován ve věznicích Jiřice, Světlá nad Sázavou, Kuřim, Pardubice, Karviná, Nové sedlo, Znojmo, Rýnovice, Ostrov nad Ohří, Plzeň, Vinařice, Horní Slavkov, Příbram, Heřmanice a Kynšperk nad Ohří.⁸²

2.4.2 GREPP

GREPP je intenzivní reedukační program pro pachatele, kteří byli odsouzení za trestné činy násilí na dětech a to např. týraní dětí, komerční sexuální zneužívání dětí a sexuální zneužívání bez komerčního aspektu. Je navržen jako tzv. program narovnání a jedná se o krátkodobý program, který trvá 7 týdnů. Je realizován 2x ročně pro odsouzené do věznice s dozorem v Novém Sedle a 2x ročně pro odsouzené do věznice s ostrahou v Heřmanicích. Program je uskutečněn vždy pro skupinu 12 odsouzených.⁸³

2.4.3 GREPP 2

GREPP 2 je dlouhodobý terapeutický program, který navazuje na GREPP. Program je koncipován na 10 měsíců. Je zaměřen na snížení rizika recidivy po propuštění. Struktura a obsah programu byl připraven za spolupráce předních českých sexuologů z Psychiatrické léčebny Praha Bohnice.⁸⁴

2.4.4 Program TP 21 Junior

Program TP 21 Junior je zaměřen na snižování násilí mezi mladistvými vězni ve Věznici Všehrady. Hlavním cílem programu je pokles agresivních projevů vůči spoluvězňům a personálu věznice. Má motivovat mladé odsouzené k vytvoření kladného náhledu na nevhodnost řešení problémů agresivním chováním, uvědomit si vlastní zodpovědnost za své chování a porušování zásad slušného chování. Je zapracován do vnitřního řádu Věznice Všehrady mezi povinné aktivity programu

---

⁸² BIEDERMANOVÁ, E. PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 33-36.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

zacházení. Po absolvování programu dochází u většiny mladistvých ke snížení problémů s násilím a agresivních projevů.⁸⁵

2.4.5 Program pro pachatele dopravních nehod

Program pro pachatele dopravních nehod je výsledkem spolupráce Centra dopravního výzkumu a vězeňské služby. Je zaměřen na pachatele dopravních nehod, aby jejich návrat do společnosti a zejména do silničního provozu proběhl bezrizikově pro ostatní členy společnosti. Program je koncipován tak, aby měl pachatel příležitost vyrovnat se s negativní životní zkušeností a využil ji ve prospěch své budoucí bezproblémové řidičské praxe. Realizuje se ve dvou věznicích, Pardubice a Odolov, a probíhá 2x ročně vždy pro skupinu 12 odsouzených.⁸⁶

---

⁸⁵ BIEDERMANOVÁ, E. PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 33-36.

⁸⁶ Tamtéž.

3 PRACOVNÍCI PODÍLEJÍCÍ SE NA PROGRAMECH ZACHÁZENÍ

Tak jako se nemocní nedokážou uzdravit sami a potřebují pomoc odborníka při léčbě, tak i při resocializaci zločinců je nutné využívat pomoc osob, které jsou k tomu přímo určeny a vyškoleny. Nyní čtenáři přiblížím odborné pracovníky, kteří se podílejí na zacházení s odsouzenými. Jelikož tyto osoby považuji za klíčové ve vlivu na úspěšnost či neúspěšnost resocializace odsouzeného, popíšu stručně i funkci některých pracovníků, kteří se ve vězení podílejí na tvorbě či realizaci programů zacházení. I když se procesu reedukace ve věznicích účastní určitým způsobem všichni zaměstnanci, kteří jsou s odsouzeným byt' v minimálním spojení, zaměřím se pouze na osoby, které jsou v rámci individuálních programů zacházení v přímém kontaktu s odsouzeným.

Samozřejmě, že i jiní pracovníci věznice, se kterými se odsouzený setkává při výkonu trestu odnětí svobody, se mohou stát pro odsouzeného identifikačním vzorem. Pro pracovníky vězeňské služby je důležité si uvědomit, že vězni, kteří dlouhodobě žijí ve věznici, se po propuštění v civilním životě chovají tak, jak se k nim chovali ti, kteří je měli na starosti ve vězeňském zařízení. Čepelák však k tomuto dodává, že vztahy mezi odsouzenými a pracovníky věznic jsou stavem otevřené nebo skryté války.⁸⁷

Mezi významné osoby, které přímo působí na odsouzeného, patří vychovatel, speciální pedagog, pedagog volného času, sociolog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel, inspektor dozorčí služby, dozorce a v neposlední řadě i duchovní - kaplan. Obecně se však vězeňství, tak jako jiné státní organizace, potýká s nedostatkem zaměstnanců jak civilních (specialistů, zdravotnického personálu apod.), tak i příslušníků vězeňské služby. Často se musí pracovníci zabírat administrativní činností do té míry, že na kontakt s odsouzeným zbývá jen minimum času. V některých věznicích je stav tak neúnosný, že má negativní vliv i na individuální práci s vězněm. Přetíženost a s tím související vyčerpání a podrážděnost zaměstnanců vězeňské služby může vést i ke zbytečným konfliktům mezi odsouzenými a zaměstnanci.⁸⁸

---

⁸⁷ JUSTOVÁ, M. *Cisár je nahý*. Bratislava: Vydavateľstvo Oto Németh, 2005, s. 12, 15.

⁸⁸ Monitoring vězeňství v České republice v roce 1999. Praha: Český helsinský výbor, 2000, s. 27.

Na režimech zacházení se podílí především odborný a kvalifikovaný vězeňský personál. *„Nekvalifikovanost snižuje úroveň vězeňské služby, maří úsilí odborníků ve výchovně - vzdělávací práci s odsouzenými a nahrává negativním jevům českých věznic, např. nárůstu vězeňské subkultury, prizonizaci, korupci, průniku drog do věznic, páchaní trestných činů uvnitř věznic a za pomoci struktur organizovaného zločinu „z věznic ven“.*⁸⁹

3.1 Speciální pedagog

*„Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času.“*⁹⁰ Speciální pedagog je klíčovou osobou v sestavování programů zacházení, jelikož na základě podkladů od ostatních odborných pracovníků sestavuje konkrétní program zacházení a odpovídá za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými. Zpracovává též pedagogickou charakteristiku odsouzeného, realizuje zájmové a sportovní kroužky, studium cizích jazyků, počítačové, hudební, výtvarné kroužky a jiné. Vybírá odsouzené, které pak zařazuje do vzdělávání, práce a rekvalifikace. Poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc a v tomto směru pečuje o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech. Podle článku 16 Nařízení generálního ředitele se vyjadřuje k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a podává vyjádření k přeřazování odsouzených do jiného typu věznic nebo jejich přemístění. Speciální pedagog sestavuje program měsíčních aktivit odsouzených a osobně může vést jednu aktivitu ze speciálně výchovné oblasti. Vzhledem k tomu, že činnost speciálního pedagoga je takto náročná, vyžaduje jeho pozice plné vysokoškolské vzdělání pedagogického směru.⁹¹

---

⁸⁹ ČERNÍKOVÁ, V. SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, s. 89.

⁹⁰ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 25.

⁹¹ NGŘ 16/2009, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, čl. 4.

3.2 Pedagog volného času

Pedagog volného času je metodicky usměřňován speciálním pedagogem. Dříve byla jeho funkce nazývána také lektor - instruktor. Jeho základním úkolem je vykonávat ve volném čase odsouzených aktivity zájmové, sebeobslužné, rukodělné, sportovní či kulturní. Avšak i pedagog volného času se jistým způsobem podílí na realizaci programů zacházení s odsouzenými, jelikož sleduje kvalitu jejich účasti v programu zacházení, změny v chování a také se podílí na vyhodnocování programů zacházení.⁹²

3.3 Vychovatel

Z hlediska výchovné práce s vězňenými můžeme vychovatele považovat za ústřední postavu nápravného procesu. Na jeho kvalitách mnohdy závisí, nakolik bude program zacházení úspěšný. Vychovatel je odborně řízen prostřednictvím speciálního pedagoga. Spolu s psychologem směřuje odsouzené k přijetí viny a odpovědnosti za spáchaný trestný čin, snaží se je vést ke změně dosavadního stylu života, učí je zvládat náročné životní situace a jak lépe jednat s lidmi.⁹³ Důležitou činností vychovatele je i organizování programu zacházení pro jednotlivé odsouzené. Při zacházení s odsouzenými využívá též odměn a kázeňských trestů. Vychovatel zná zájmy odsouzených, vztahy a vazby na rodiny, zajímá se i o vztahy mezi odsouzenými. Problémem vychovatelů však je již výše zmíněné administrativní zatížení. S pracovním časem jsou na tom lépe tzv. **vychovatelé - terapeuti**, kteří realizují individuální nebo skupinové terapie a také se podílí na tvorbě programů zacházení. Metodicky spadají pod psychologa.⁹⁴

3.4 Psycholog

Psycholog je odborný zaměstnanec, který je garantem odborné psychologické činnosti, zaručuje odbornou úroveň realizace programu zacházení a doporučuje jednotlivým

---

⁹² SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 26.

⁹³ NGR 16/2009, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, čl. 9.

⁹⁴ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 26.

odsouzeným program zacházení.⁹⁵ Pro psychologickou diagnostiku a zpracovávání psychologického posouzení v rámci komplexní zprávy mu však často nezbyvá čas na samotnou terapeutickou činnost, která se díky tomu zužuje pouze na terapii skupinovou. Jen výjimečně si psychologové mohou dovolit věnovat se jednotlivcům. Psycholog se také podílí na zpracování konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, vyhodnocuje jejich úspěšnost a navrhuje změny programu zacházení.⁹⁶ Cílem psychologické péče by měla být i pomoc probudit vlastní svědomí odsouzeného, který trpí ztrátou svobody a pomoci mu uvědomit si protiprávnost spáchaného trestného činu, za který byl přísně, avšak spravedlivě odsouzen. Odsouzeného také motivuje k upřímnému přijetí viny a k převzetí osobní odpovědnosti za svůj delikt. Individuální práce s odsouzeným je však kvůli nedostačujícímu zastoupení psychologů ve vězeňství velmi obtížná.⁹⁷

3.5 Sociální pracovník

Úkolem sociálního pracovníka je kromě zpracovávání a vyhodnocování konkrétních programů zacházení i spolupráce s orgány sociálního zabezpečení a orgány státní správy, nejčastěji kurátory a probačními úředníky. Podle Hály je úkolem sociálního pracovníka dohlédnout, aby propuštěný vězeň odcházel z výkonu trestu odnětí svobody s platným občanským průkazem, měl zajištěnou práci a bydlení a aby si tyto záležitosti uměl obstarat sám.⁹⁸ Sociální pracovník se zaměřuje především na plynulý přechod odsouzeného do řádného občanského života a na poskytování sociálně - právní orientace odsouzenému. R.R. Carhuff hovoří o tom, že sociální pracovník musí mít výcvik, ve kterém se naučí vést klienta k pochopení rozmanitosti života a musí dokázat rozvíjet klientovy schopnosti. Učí odsouzeného poznat sebe samého, kým vlastně je. Sociální pracovník často jediným člověkem, který si ve vězeňském prostředí vytváří s odsouzeným důvěrný lidský vztah.⁹⁹

---

⁹⁵ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 25.

⁹⁶ Monitoring vězeňství v České republice v roce 1999. Praha: Český helsinský výbor, 2000, 29-30 s.

⁹⁷ HÁLA, J. *Bolest a naděje vězení*. Praha/Kroměříž: Triton, 2007, s. 8.

⁹⁸ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií 2005, s. 61.

⁹⁹ JUSTOVÁ, M. *Cisár je nahý*. Bratislava: Vydavateľstvo Oto Németh, 2005, s. 25-26.

Sociální pracovník nahlíží na trestnou činnost pachatele jako na společenské selhání a na základě poznání životní situace pachatele, jeho sociálního vývoje a jeho úrovně společenské vyzrállosti sestavuje program zacházení. Svým působením napomáhá odsouzenému orientovat se v jeho osobních vztazích ke svým nejbližším, ke společnosti, ve které žil, a k normám a hodnotám. Podněcuje odsouzeného, aby se zajímal o svůj sociální vývoj a začal vnímat vliv páchání trestné činnosti na jeho dosavadní život. Sociální pracovník jednoduše řečeno připravuje odsouzeného na život ve společnosti tak, aby dokázal sám předcházet sociálnímu úpadku.¹⁰⁰

Na pozici takového pracovníka je požadováno vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání podle zákona č. 108/2006 Sb.¹⁰¹

3.6 Sociolog

Zaměstnanec věznice na pozici sociologa se zabývá analýzou a poradenskou činností na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci rozložení věznice. Průběžně sleduje a analyzuje neformální sociální vztahy mezi odsouzenými, mezi odsouzenými a zaměstnanci a mezi zaměstnanci navzájem. Zjišťuje tak, jak spolu zástupci odsouzených a zaměstnanců spolupracují.¹⁰² Podle Nařízení generálního ředitele vede sociolog alespoň jednu speciálně výchovnou aktivitu programu zacházení a plní další body pracovní náplně odborných zaměstnanců vztahující se k realizaci programu zacházení. Profese sociologa však nebývá zastoupena ve všech věznicích v ČR, je zajištěna případně pouze externě.¹⁰³

3.7 Duchovní

Po roce 1989 byla obnovena ve věznicích duchovní služba a dnes jsou duchovní tradičně chápáni jako garanti dodržování lidských práv a humánního zacházení

---

¹⁰⁰ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 156-157.

¹⁰¹ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 116.

¹⁰² SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 25.

¹⁰³ Nařízení generálního ředitele č. 16/2009, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, čl. 7.

s obviněnými a odsouzenými.¹⁰⁴ Činnost duchovních se řídí zákonem č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. Duchovní se taktéž podílejí na plnění programů zacházení a to nejen v oblasti pastorační, ale spolupracují i se specialisty a vychovateli při dalších aktivitách. Zachování zpovědního tajemství se řídí zvláštními ustanoveními.¹⁰⁵ Pomoc církví a náboženských společností je v procesu působení na vězně velmi důležitá. Nyní se na duchovní činnosti v českých věznicích podílí duchovní z desítky církví a náboženských společností. Spolupráce je rovněž výsledkem úspěšného rozvoje občanského sdružení Vězeňská duchovenká péče. Autorita duchovní služby je podpořena například i zdůrazněním práva na konání duchovní činnosti bez kontroly orgánů Vězeňské služby i uznáním odpovědnosti kaplanů za průběh duchovních rozhovorů.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie. I. díl: Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vydání. Liberec: TU, 2007, s. 18.

¹⁰⁵ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 26.

¹⁰⁶ Dohoda vymezí duchovní službu ve věznicích in *České vězeňství*, 2008, č. 3, Praha: Vězeňská služba České republiky, s. 30.

4 DOTAZNÍKOVÝ VÝZKUM

V praktické části se věnuji výzkumné otázce, jestli aktivity programů zacházení, které věznice realizují, odsouzení vnímají jako dostačující a zda vnímají vývoj resocializačních programů pozitivně. Nutno dodat, že odsouzení, kteří se vyjádřili do dotazníků, jsou pachatelé, kteří prošli vězeňským zařízením kategorie s dohledem (typ A), s dozorem (typ B) i s ostrahou (typ C). Praktická část je zpracována pomocí anonymního dotazníkového šetření, které bylo provedeno s odsouzenými recidivisty, kteří v současné době vykonávají svůj trest, a dále s recidivisty, kteří jsou již propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Důvodem oslovení propuštěných osob z výkonu trestu, které byly v době získání odpovědí na svobodě, je, že někteří respondenti z výkonu trestu odevzdali dotazníky buď prázdné, nebo vyplněné pouze částečně a tudíž nesplňovali podmínky pro zařazení do výzkumu.

4.1 Respondenti

Dotazovaní, kteří jsou v současné době ve výkonu trestu (stav k 31. 7. 2012), jsou respondenti odsouzení soudem k nepodmíněnému trestu odnětí svobody se zařazením do věznice s dozorem (typ B) a to konkrétně do zařízení v Kynšperku nad Ohří.

Z věznice v Kynšperku nad Ohří se mi vrátilo menší množství upotřebitelných dotazníků, než jsem původně předpokládal. Záměrem bylo oslovit 30 respondentů, ale vzhledem k tomu, že jsem měl k dispozici pouze 19 použitelných dotazníků, oslovil jsem dalších 11 mužů na svobodě, kteří byli ochotní se výzkumu zúčastnit a splňovali požadavky na dotazovaného, které uvádím níže. Jelikož se jednalo o již propuštěné recidivisty, předložil jsem jim k vyplnění stejný dotazník, ovšem s instrukcí, aby se k otázkám týkajících se současného trestu vyjadřovali tak, jak situaci prožívali v posledním výkonu trestu. Tito respondenti mají zkušenost s nepodmíněnými tresty v zařízeních s dohledem (typ A), s dozorem (typ B) a s ostrahou (typ C) a to v rámci celé České republiky.

V dotazníku se objevují otázky vztahující se jak k současnému, tak k minulému výkonu trestu, proto jsem do výzkumného vzorku vybral pouze recidivisty, kteří se mohou

vyjádřit k vývoji programů zacházení ve věznicích. Zároveň jsem se zaměřil na mladé odsouzené, kteří nejsou starší než 30 let. Celkový počet respondentů měl být 30 osob, ovšem otázka týkající se počtu nepodmíněných trestů odhalila, že jeden odsouzený je ve výkonu trestu poprvé. Z tohoto důvodu jsem jeho dotazník vyřadil, konečný výzkumný vzorek tak je v počtu 29 respondentů.

Se skupinou vykonávající trest jsem nejednal osobně, neboť věznice jsou značně uzavřené instituce a setkat se s odsouzenými osobně jako civilní osoba je téměř nemožné. Během plánování výzkumu jsem oslovil několik vězeňských zařízení, ale v žádné mi nebylo umožněno výzkum zrealizovat. Ve věznici v Kynšperku nad Ohří jsem měl příslibený přístup do věznice za účelem získání dat pro svou bakalářskou práci, nicméně nakonec mi přístup umožněn nebyl. Ovšem díky ochotě personálu věznice jsem mohl výzkum zrealizovat tím způsobem, že dotazníky se k odsouzeným dostaly přes zaměstnance věznice a vyplněné dotazníky mi byly zaslány zpět. Ostatní respondenty, kteří byli v době výzkumu na svobodě, jsem oslovil osobně. Dotazování na svobodě dostali k vypracování totožné dotazníky.

4.2 Analýza získaných dat

Cílem kapitoly je podrobně zhodnotit výsledky vyplývající z mých dotazníků, které byly respondentům předloženy.

1. Počet měsíců strávených ve výkonu trestu odnětí svobody?

Otázkou jsem zjišťoval celkovou dobu života, kterou odsouzení ve věznicích strávili během všech nepodmíněných trestů. Analýzou otázky bylo zjištěno, že dotazování strávili ve výkonu trestu celkově od 7 do 144 měsíců. Průměrná doba strávená ve vězení je 60,0 měsíců (zaokrouhleno).

2. Celkový počet nepodmíněných trestů?

Jak jsem již zmínil, právě tato otázka odhalila jednoho z respondentů, který je ve výkonu trestu poprvé, proto byl z výzkumu vyřazen. Nejméně zkušeností s výkonem trestu má odsouzený, který je ve vězení podruhé a nejvíce zkušeností má odsouzený, který vykonává svůj patnáctý trest. Průměrný počet trestů je 5,2 (zaokrouhleno).

3. Účastníte se při současném trestu některých aktivit programů zacházení? Kterých?

- pracovních	8 odsouzených
- vzdělávacích	6 odsouzených
- sportovních	14 odsouzených
- kulturních	8 odsouzených
- terapeutických	1 odsouzený
- jiných, jakých (nástěnky, náboženské)	4 odsouzení
- nemám zájem se těchto programů účastnit	2 odsouzení
- neúčastním se, není žádná nabídka	6 odsouzených

Cílem mé otázky bylo zjistit, jaké aktivity jsou nejvyhledávanější ze strany odsouzených. Z výsledků vyplývá, že nejvíce využívané jsou sportovní, pracovní a kulturní aktivity. Nejméně využívané jsou programy terapeutické. Odsouzení, kteří si nemají možnost z nabídky vybrat, by při vhodné nabídce měli zájem se těchto programů účastnit. Považuji za důležité upozornit, že nejen v této otázce odsouzení označují i více možností, proto množství odpovědí převyšuje počet dotazovaných. Takto postavená je i následující 4. otázka.

4. Jaké aktivity programů zacházení jste využíval při předchozích nepodmíněných trestech?

- pracovní	12 odsouzených
- vzdělávací	8 odsouzených
- sportovní	18 odsouzených
- kulturní	10 odsouzených
- terapeutické	0 odsouzených
- jiné, jaké (náboženské, zahrádkářství)	2 odsouzení
- neměl jsem zájem aktivity programu využívat	2 odsouzení
- nevyužíval jsem tyto programy, jelikož nebyla nabídka	2 odsouzení

Ze získaných dat lze vyvodit, že využití programů je obdobné jako při současném výkonu, kdy nejvíce využívané jsou aktivity sportovní, pracovní a kulturní. Ze zjištěných údajů se můžeme domnívat, že nabídka programů zacházení se oproti předchozím trestům lehce snížila. Toto tvrzení však nemusí být správné, neboť výzkum

nezahrnuje srovnání jednotlivých věznic, kde se může nabídka programů značně lišit. Výsledky názorně porovnává graf č. 1¹⁰⁷, který znázorňuje výsledky otázky č. 4 oproti otázce č. 3.

5. Co Vám uvedené aktivity daly, jak Vám pomohly?

Otázka je položena zcela otevřeně a respondentům je ponechán prostor pro vlastní názor. Dvanáct odsouzených otázku proškrtlo nebo odpovědělo, že jim programy nic nedaly nebo jim žádným způsobem nepomohly. Osm dotazovaných vnímá aktivity pouze jako zabíjení času, aby trest utíkal snesitelněji. Devět osob uvádí shodnou odpověď peníze, všeobecný rozhled, fyzickou, případně psychickou vyrovnanost. Programy většina odsouzených vidí spíše negativně nebo je využívá pouze jako zkrácení času, což je pozitivní pro jejich psychiku, ale z hlediska resocializace takto vnímané programy nemají větší význam. Přibližně třetina respondentů využívá aktivity programů se zájmem.

6. Využil jste při předchozím propuštění některou z aktivit programu zacházení při hledání zaměstnání?

Dotaz je položen tak, že v případě kladné odpovědi má dotazovaný prostor pro uvedení aktivity, kterou při hledání zaměstnání využil. Osmnáct respondentů odpovědělo, že programy zacházení při hledání zaměstnání žádným způsobem nezužtkovalo. Jedenáct osob shodně uvedlo, že při hledání zaměstnání po předchozím propuštění z výkonu trestu využilo aktivitu programu zacházení zaměřené na práce s počítačem, cizí jazyky a sportovní programy.

7. Domníváte se, že Vám současný program zacházení pomůže po propuštění při hledání zaměstnání?

- ano	5 odsouzených
- nevím	14 odsouzených
- ne	10 odsouzených

Pouze pět osob předpokládá, že jim budou programy přínosem a po propuštění je využijí při hledání zaměstnání. Zbýlých dvacet čtyři odsouzených odpovědělo, že se

---

¹⁰⁷ Graf č. 1 – str. 50.

domnívají, že jim současný program zacházení po propuštění nepomůže při hledání zaměstnání, nebo nevědí, zda jim pomůže.

8. Jaké programy, aktivity, rekvalifikační nebo vzdělávací kurzy, které by Vám pomohly při hledání zaměstnání, byste ve výkonu trestu uvítal?

I osmá otázka byla záměrně položena zcela otevřeně a to z důvodu vyjádření názorů a potřeb odsouzených. Třináct respondentů se žádným konstruktivním způsobem nevyjádřilo, buď otázku zcela proškrtili, nebo se vyjádřili, že o nic nemají zájem. Patnáct odsouzených navrhovalo zejména možnost rozšířit si kvalifikaci a to především v dělnických profesích jako je kuchař, lakýrník, malíř, instalatér, lesník, zámečnick a zedník. Jeden respondent by ve výkonu trestu uvítal přístup k internetu.

9. Máte možnost si dokončit, případně rozšířit vzdělání ve výkonu trestu??

- ano, této možnosti jsem využil	2 odsouzení
- ano, ale této možnosti jsem nevyužil	4 odsouzení
- ne, ale tuto možnost bych uvítal	15 odsouzených
- ne, tuto možnost bych ani nevyužil	8 odsouzených

Z výsledků vyplývá, že zájem o rozšíření kvalifikace má přibližně polovina dotazovaných, ale možností příliš není. Na druhou stranu dvanáct respondentů o tuto možnost nestojí, ať již možnost mají či nikoliv.

10. Měl jste možnost si při předchozím nepodmíněném trestu dokončit, případně rozšířit vzdělání ve výkonu trestu?

- ano, této možnosti jsem využil	6 odsouzených
- ano, ale této možnosti jsem nevyužil	2 odsouzení
- ne, tuto možnost bych ale využil	15 odsouzených
- ne, tuto možnost bych ani nevyužil	6 odsouzených

Podobně jako otázka č. 3 a č. 4, vykazují výsledky otázky č. 9 a č. 10 lehký pokles využití nabídky vzdělání v porovnání s předešlými tresty. Stejně jako v předešlé otázce odpovědělo patnáct respondentů, že by o studijní programy zájem mělo, pokud by byla nabídka. Na druhou stranu více dotazovaných dostalo možnost si v současném výkonu vzdělání rozšířit, ale této nabídky nevyužili. Opět připomínám, že vzhledem k malému vzorku a absenci šetření v ostatních vězeňských zařízeních mohou být tyto data zavádějící a z odpovědí nevyplývá, zda se nabídka v jednotlivých věznicích rozšiřuje či

nikoliv. Výsledek šetření je k nahlédnutí na grafu č. 2¹⁰⁸, který porovnává výsledky otázky č. 10 oproti otázce č. 9.

11. Máte nyní možnost ve výkonu trestu pracovat?

- ano, pracuji	5 odsouzení
- ano, ale odmítám tuto možnost	0 odsouzených
- ne, tuto možnost bych ale využil	16 odsouzených
- ne, tuto možnost bych ani nevyužil	8 odsouzených

Z analýzy odpovědí je patrné, že pouze pět dotazovaných pracuje. Více než polovina dotazovaných by ráda pracovala, ale nabídku zaměstnání nemají. Jeden z dotazovaných, z Kynšperku nad Ohří dokonce mimo vymezené odpovědi uvedl: „Práce je zde mizivá. Problém republikový.“ Pouze osm vězňů nemá zájem pracovat.

12. Měl jste možnost pracovat při předchozím nepodmíněném trestu?

- ano, pracoval jsem	11 odsouzených
- ano, ale tuto možnost jsem odmítl	3 odsouzení
- ne, ale chtěl jsem pracovat	11 odsouzených
- ne, ani bych nechtěl pracovat	4 odsouzení

Jako u výše uvedených otázek, které porovnávají současný trest oproti předešlým trestům, i tato oblast vykazuje zhoršení pracovního uplatnění. Výsledek je názorný na grafu č. 3¹⁰⁹, který reflektuje výsledky otázky č. 11 oproti otázce č. 12.

13. Co Vás motivuje, abyste ve výkonu trestu odnětí svobody pracoval?

Dotaz byl položen opět formou otevřené otázky, aby byl dán prostor pro zjištění motivace odsouzených. Dvanáct dotazovaných uvedlo, že je k pracovním aktivitám vůbec nic nemotivuje. Zbýlá část respondentů shodně uvádí zejména odpověď, že motivací jsou peníze a to buď z důvodu soběstačnosti, nebo kvůli splácení vzniklých dluhů. Další část vězňů uvádí, že jsou zvyklí pracovat nebo si chtějí zkrátit čas ve věznici, případně prací unikají od myšlenek na své blízké.

---

¹⁰⁸ Graf č. 2 – str. 51.

¹⁰⁹ Graf č. 3 – tamtéž.

14. Pokud odmítáte práci ve výkonu trestu odnětí svobody, z jakého důvodu?

I tato otázka byla zformulována otevřeně s možností vyjádřit svůj vlastní důvod. Analýzou odpovědí bylo jasně zjištěno, že drtivá většina dotazovaných, konkrétně 27 respondentů má opravdu chuť pracovat, neboť otázku buďto proškrtli nebo se vyjádřili tak, že práci neodmítají. Dva odsouzení odmítají práci z důvodů malého finančního ohodnocení.

15. Existuje možná dohoda při pracovních aktivitách v době výkonu trestu o přislíbení zaměstnání po propuštění z výkonu?

- ano	6 odsouzených
- ano, ale nemá to pro mě význam, jelikož bydlím daleko	2 odsouzení
- nevím	13 odsouzených
- ne	8 odsouzených

Největší část respondentů uvádí, že o možnosti budoucího zaměstnání neví. Lze tudíž předpokládat, že vězeňský personál neposkytuje odsouzeným informace o možném budoucím zaměstnání v dostatečné míře nebo odsouzení se o tyto informace nezajímají.

16. Domníváte se, že výkon trestu má charakter nápravného zařízení a vynakládá dostatečné úsilí, aby odsouzené napravil a již nepáchali další trestnou činnost?

- ano, snaha je velmi vysoká	4 odsouzení
- ano, ale mohlo by to být lepší	4 odsouzení
- spíše ne	6 odsouzených
- rozhodně ne, výkon trestu je spíše „škola kriminálu“	15 odsouzených

Pouze osm odsouzených se svým názorem přiklání k pozitivní povaze výkonu trestu. Přibližně polovina respondentů vnímá podmínky ve vězení velice negativně a nedomnívá se, že výkon trestu funguje jako nápravné zařízení. Názor vězňů však může velmi zkreslovat jejich negativistický postoj k celé společnosti nebo názor, že vnímají svůj trest jako nespravedlivý.

17. Jakým způsobem Vás ovlivňují spoluodsouzení?

- neovlivňují mě vůbec	12 odsouzených
- mají na mě špatný vliv, jaký	6 odsouzených
- ve věznici se rozebírá různá trestná činnost, což má jisté následky na každého z nás	13 odsouzených

Dvanáct dotazovaných se vyjádřilo, že je spoluvězni neovlivňují vůbec. Většina z dotazovaných vnímá jejich vliv negativně. Jeden z respondentů doplnil: „v jakém prostředí žiješ – takový jsi!“. Další odsouzení shodně uváděli, že se vězni nudí a domlouvají se na různých nelegálních činnostech.

18. Plánoval jste ve výkonu trestu další trestnou činnost společně s ostatními vězni?

- ano, často 6 odsouzených
- občas 9 odsouzených
- nikdy 14 odsouzených

Odpovědi rozdělily dotazované na dvě skupiny. Přibližně polovina se ve výkonu trestu nezabývala otázkou další trestné činnosti a druhá kategorie se přiznává, že trestnou činnost s ostatními vězni plánují a to buď často, nebo občas.

19. Domníváte se, že se podmínky ve věznicích a aktivity vězeňských zařízení zlepšují oproti předchozím trestům?

- ano 3 odsouzení
- nevím 3 odsouzení
- ne 12 odsouzených
- spíše se zhoršují 11 odsouzených

Pouze tři odsouzení vnímají zlepšující se podmínky, jeden z nich mimo vymezené odpovědi uvedl: „Ano, ale s tímto co je v našich věznicích do Evropy ne.“ Značná část dotazovaných je názoru, že se podmínky nezlepšují, případně naopak zhoršují.

20. Když jste byl z předchozího výkonu trestu propuštěn, odcházeli jste z vězeňského zařízení s přesvědčením, že už se do vězení nikdy nechcete vrátit, že budete radši pracovat a už se nikdy trestného činu nedopustíte?

- ano, nechtěl jsem se už nikdy vrátit 19 odsouzených
- ano, nechtěl jsem se vrátit, ale byl jsem smířen s myšlenkou, že když budu potřebovat peníze na obživu a neseženu práci, tak si občas nějakou trestnou činností přivydělám 7 odsouzených
- ne, byl jsem přesvědčen, že se budu živit opět trestnou činností a stejně se do vězení dřív nebo později vrátím 3 odsouzení

Z výpovědí lze usoudit, že většina dotazovaných chce opustit věznici a již se do ní nikdy nevrátit. Dalších sedm respondentů přijalo trestnou činnost jako alternativu

obživy v případě, že se jim nedaří žít legálním způsobem. Tři odsouzení se smířili s „profesí kriminálního“.

21. Když jste byl z předchozího trestu propuštěn, proč jste se dopustil dalšího trestného činu?

- žádný zaměstnavatel mě nechtěl přijmout, neboť jsem měl záznam v rejstříku trestů a nějaké peníze jsem potřeboval	12 odsouzených
- mám dluhy, nepracuji, protože by mi stejně všechno vzali	6 odsouzených
- nemám kde bydlet, nemám rodinu, takže беру vězení jako druhý domov	0 odsouzených
- jsem prostě takový, jsem smířen s koloběhem vězení – svoboda – vězení	3 odsouzení
- jiný, jaký	8 odsouzených

Odpovědi na předposlední otázku ukazují, že problém se začleněním do společnosti spočívá v diskriminaci propuštěných ze strany zaměstnavatelů ve chvíli, kdy při hledání práce vyžaduje potenciální zaměstnavatel výpis z rejstříku trestů. Další značná část propuštěných odmítá práci z důvodu svých dluhů. Opět tři dotazovaní jsou smířeni s tím, že se budou neustále vracet do vězeňského zařízení. Otevřená otázka ukázala i jiné důvody, proč se odsouzení dopustili další trestné činnosti. V odpovědích zmínili: starší trestný čin, porušování zákazu řízení motorových vozidel, nebo neplacení výživného.

22. Vlastní názor na programy zacházení realizované ve výkonu trestu?

Poslední otázka byla zcela otevřená a dala respondentům prostor k vlastnímu vyjádření názoru na programy zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody. Dvacet odsouzených se k této otázce buď nevyjádřilo, proškrtlo ji nebo uvedlo názory jako „blbost, fuck off, ztráta času“, apod. Další názory byly „větší nabídka programů, zvýšení pracovní nabídky, pouze formální přístup zaměstnanců vězeňské služby“.

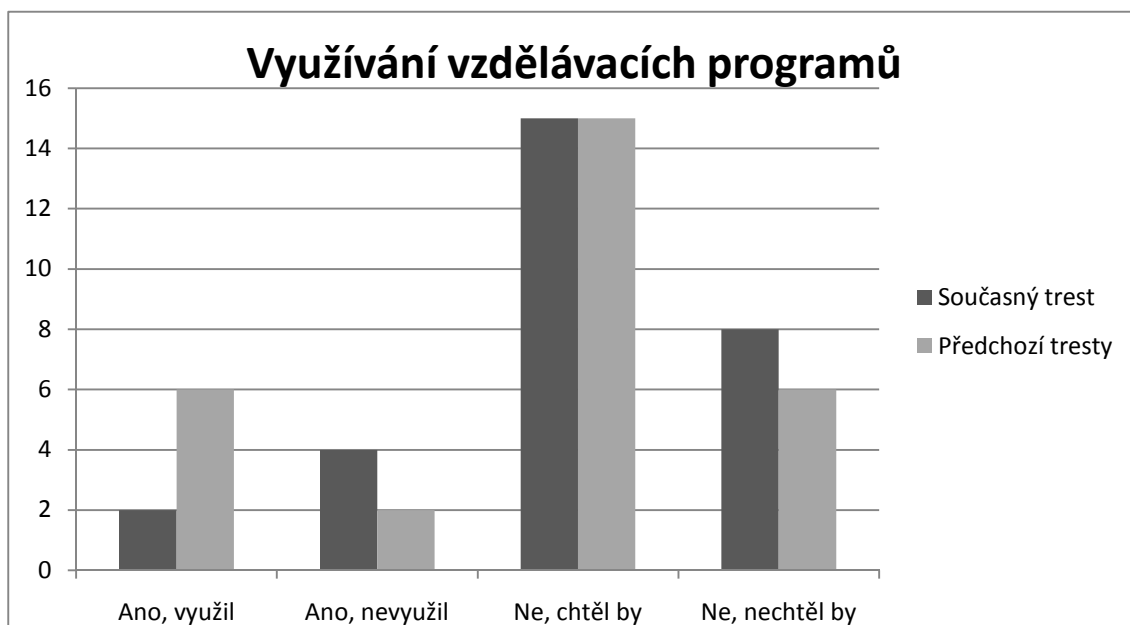
4.3 Shrnutí dotazníkového šetření

Otázky v dotazníku jsem postavil tak, aby se v určitých oblastech nemuseli respondenti fixovat pouze na výběr předepsaných možností. V otázkách, které by mohly přispět k tvorbě nových aktivit programů zacházení, jsem záměrně ponechal prostor pro vyjádření případných konstruktivních návrhů, které by mohly být akceptovány odbornými pracovníky a zapracovány do resocializačních programů. Z otázek, ze kterých vyplynuly nejpodstatnější informace, jsem zpracoval i grafické znázornění.

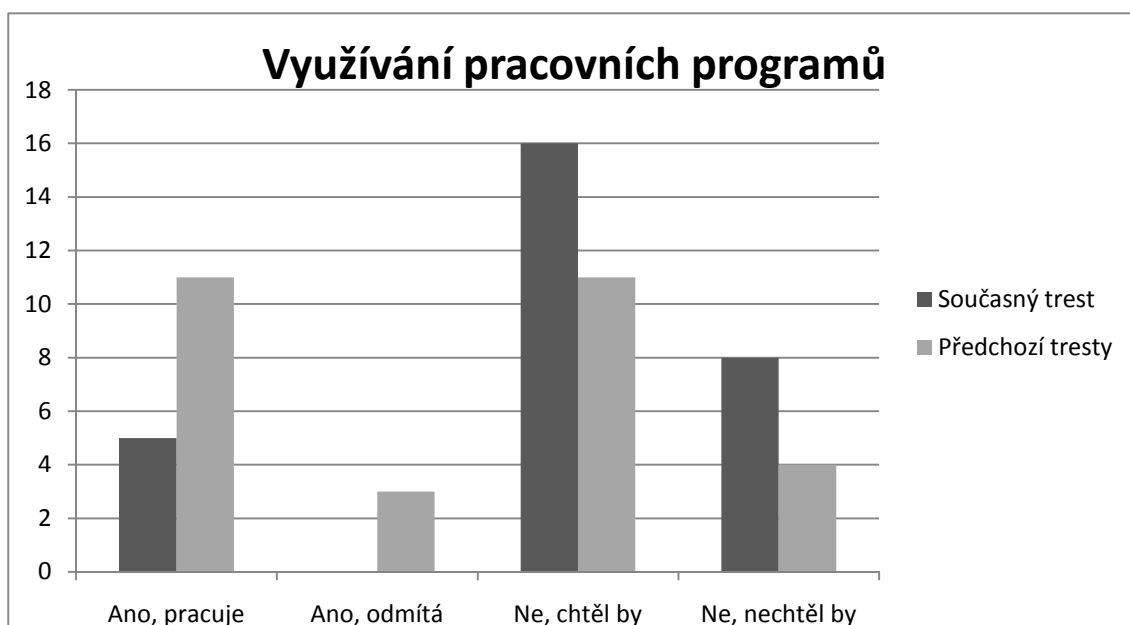
Graf č. 1 k otázce č. 3 a 4

Graf číslo 1 vizuálně porovnává využívání aktivit programů zacházení v současném výkonu trestu oproti trestům předchozím. Z grafického znázornění vyplývá, že v těch nejdůležitějších oblastech jako pracovní, vzdělávací, sportovní a kulturní aktivity je citelný pokles využívání programů oproti předchozím trestům, neboť není dostatečná nabídka. Zároveň stoupl počet respondentů, kteří se aktivit neúčastní, neboť nemají vhodnou nabídku.

Graf č. 2 k otázce č. 9 a 10

Graf č. 2 hodnotí nabídku a využívání vzdělávacích programů. Názorně reflektuje, že zájem studovat je přibližně obdobný, ale faktické využití vzdělávacích programů je příznivější opět v předchozích trestech. Na druhou stranu, v současném výkonu trestu mělo nabídku více respondentů, kteří ji však nevyužili. Také se zvýšil počet dotazovaných, kteří zájem o studijní programy nemají a ani by o tuto možnost nestáli.

Graf č. 3 k otázce č. 11 a 12

Graf č. 3 znázorňuje skutečné využívání pracovních nabídek. Výsledky vykazují, že zájem o pracovní aktivity je značný. Z grafu je také patrné, že počet pracovních nabídek

byl v předchozích trestech příznivější. Obrázek také ukazuje, že ani jeden z respondentů práci neodmítl, pokud mu byla nabídnuta.

Z mého dotazníkového šetření vyplývá, že největší zájem mají odsouzení o sportovní a pracovní aktivity. V oblasti pracovních aktivit není odsouzeným i přes jejich zájem vyhověno. Nezaměstnanost obecně je však velký problém a to nejen v oblasti vězeňství. V oboru vzdělávání odsouzení již nevykazují takové nadšení, nicméně je stále značná část vězňů, kteří by svůj rozvoj v oblasti zvýšení kvalifikace rádi zrealizovali, ale není dostatečná nebo vhodná nabídka pro uspokojení jejich potřeb. Další znepokojivý fakt v boji proti recidivnímu chování a kriminalitě je, že u těch odsouzených, kteří chtějí po propuštění pracovat a začlenit se do společnosti, je rozšířená diskriminace ze strany potencionálních zaměstnavatelů. S touto negativní skutečností má osobní zkušenost přibližně třetina dotazovaných.

Musím zmínit, že dotazníkové šetření proběhlo v červenci 2012, kdy byla ve vězeňství zcela jiná situace po lednu 2013. Současná situace by vykazovala pravděpodobně značné rozdíly ve využívání programů zacházení, neboť díky amnestii prezidenta České republiky došlo k propuštění téměř jedné třetiny vězňů, což má jistě za následek i uvolnění obsazených míst v programech zacházení a také zmírnění pracovního vytížení vězeňského personálu.

ZÁVĚR

Jako cíl bakalářské práce „Resocializační programy ve vězeňství a jejich vliv na odsouzené muže do 30 let věku“ jsem si stanovil představit problematiku programů zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody, zejména zhodnotit efektivitu a vývoj realizovaných programů zacházení z pohledu odsouzených. Myslím, že cíl práce byl naplněn, neboť se mi v praktické části podařilo získat data od osob, které mají osobní zkušenost s realizací resocializačních programů a mohou se vyjádřit, zdali jim programy pomáhají po propuštění z výkonu trestu. Zároveň mají možnost porovnat resocializační programy oproti předchozím trestům a jsou schopni posoudit jejich kvalitu a smysluplnost oproti nepodmíněným trestům, které již dříve absolvovali.

Ve své práci jsem čtenáře nejprve seznámil se základní terminologií, kterou je důležité znát pro orientaci v následujících kapitolách. Jelikož se programy zacházení odehrávají výhradně ve vězení, zaobíral jsem se v první kapitole výkonem trestu odnětí svobody, popsal jsem funkci trestu i jeho základní právní úpravu. Po uvedení do tématu jsem se zabýval věznicemi jako místy výkonu trestu odnětí svobody a to z hlediska jejich typů. Následně jsem čtenáři nabídl krátký pohled do historie trestání. Ve druhé kapitole jsem se již zabýval resocializačními programy. Představil jsem programy zacházení z pohledu práva a popsal jsem programy na základě obecného členění. Uvedl jsem, jaký vliv má délka trestu na resocializaci odsouzeného a na sestavení programu zacházení. Ve třetí části práce jsem představil pracovníky, kteří se podílejí na tvorbě a realizaci programů zacházení.

Praktickou část jsem zpracoval pomocí dotazníkového šetření. Jeho cílem bylo zjistit, jak programy zacházení vnímají odsouzení a jestli s ohledem na jejich předchozí nepodmíněný trest hodnotí současné programy zacházení jako účinné, dostačující a zlepšující se. Pro svůj výzkum jsem zvolil cílovou skupinu 30 respondentů, ovšem využitelných bylo pouze 29 recidivních pachatelů, kteří mají více než jednu zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody a jsou mladší 30 let. Výsledky z dotazníkového šetření v praktické části vykazují spíše negativní vývoj, neboť jak ukazuje grafické znázornění, využívání nabízených programů odsouzenými klesá, i když o zapojení do programů zacházení zájem odsouzení mají. Výsledky zkoumání ukazují větší či menší snížení

nabídky programů a to ve většině nabízených aktivit. Samozřejmě vzhledem k malému počtu respondentů, nemohou být tyto výsledky výzkumu chápány absolutně, nicméně jelikož mírné snížení vykazují téměř všechny oblasti aktivit, lze tuto informaci považovat přinejmenším za varovnou. Bylo také zjištěno, že pouze malá část odsouzených je přesvědčena o tom, že jim aktivity programů zacházení pomohou při hledání zaměstnání. Výzkumem bylo rovněž zjištěno, že přibližně třetina odsouzených má negativní zkušenost s diskriminací ze strany zaměstnavatelů, kteří je nepřijali do zaměstnání z důvodu záznamu v rejstříku trestů. Tento fakt je ve společnosti dobře znám a troufám si říci, že je tiše tolerován.

Při psaní bakalářské práce jsem se zamýšlel nad nejpálčivějšími problémy kolem začlenění propuštěných vězňů po výkonu trestu zpět do společnosti a dovolím si zde navrhnout řešení, která by mohla začlenění propuštěných jedinců alespoň částečně usnadnit. Všechny problémy se lépe řeší při vhodné finanční podpoře. I když by značná část obyvatelstva nesouhlasila s dotováním pachatelů trestných činů z veřejných financí, je zřejmé, že z dlouhodobého hlediska je ekonomičtější investovat do nápravy pachatele v době výkonu trestu, neboť v případě úspěšného návratu do společnosti propuštěný nejenže upustí od páčání další trestné činnosti, ale také začne pracovat a odvádět hodnoty naší společnosti. V případě efektivního a účelného vyplnění volného času ve výkonu trestu se sníží možnost pro plánování další trestné činnosti, šikanování a podobných aktivit, které na odsouzených zanechávají negativní následky.

I když zákoník práce hovoří o tom, že zaměstnavatel smí od fyzické osoby požadovat pouze takové údaje, které bezprostředně souvisejí s uzavřením pracovní smlouvy¹¹⁰, v mnohých neopodstatněných případech zaměstnavatel vyžaduje výpis z rejstříku trestů, i když s uzavřením pracovní smlouvy nesouvisí, jako je tomu např. u nejnižších dělnických profesí. Proto bych navrhoval kontroly, které by zamezily zneužívání tohoto ustanovení v neprospěch pachatelů, kteří si již svůj soudem stanovený trest odpykali a rádi by se po propuštění bez potíží zařadili zpět do společnosti a do zaměstnání. Domnívám se, že by takovéopatření mohlo nezanedbatelně zmírnit diskriminaci propuštěných pachatelů a s tím i související recidivní chování.

---

¹¹⁰ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 30, odst. 2.

Dalším návrhem, kterým by mohlo dojít ke snížení recidivy odsouzených, je neukládat nepodmíněné tresty odnětí svobody pachatelům nedbalostních trestných činů. Pachatel, který se dopustí nedbalostního trestného činu, je mnohdy slušný člověk žijící v souladu se společenskými normami a v případě, že se dopustí z nedbalosti nějakého činu, kvalifikovaného podle trestního zákoníku jako trestný čin, může svého jednání litovat hned od začátku. Vyšetřování policie a soudní líčení je pro něj samo o sobě velkým trestem. V případě, že od soudu odchází s nepodmíněným trestem, odsouzení mu může zničit život a tato nepříjemná situace zásadním způsobem zasáhne i jeho nejbližší rodinu, což není účelem trestu.

Je zřejmé, že v naší společnosti dochází k výrazné nesnášenlivosti k pachatelům trestných činů a to i k těm, kteří si již svůj trest odpykali. Já osobně jsem si při zpracování bakalářské práce uvědomil spoustu věcí, což již nyní má i určitý vliv na přístup ke „klientům“ v mém zaměstnání. I když by mnou zmíněné návrhy nebyly vyslyšeny ani v nejmenším detailu, považoval bych za úspěch, kdyby se po přečtení mé práce ze strany čtenářů tato nesnášenlivost alespoň zmírnila.

Ve své práci jsem se záměrně podrobně nezmiňoval o současné situaci, kdy došlo díky amnestii prezidenta České republiky k propuštění tisíců vězněných osob na svobodu, neboť teprve čas ukáže, jaké důsledky toto rozhodnutí bude mít. I když média téměř každý den vysílají, že některý propuštěný vězeň spáchal další trestný čin, pozitivní efekt měla amnestie především pro vězeňskou službu, jelikož došlo k uvolnění přeplněných věznic. Považoval bych proto za vhodné, aby bylo této situace využito ze strany vězeňské služby ve smyslu maximálního úsilí o změnu v resocializačních programech a podmínkách ve věznicích, které by měly příznivější výsledky než doposud. Domnívám se, že by bylo velmi zajímavé zhodnotit resocializační programy a jejich účinnost před amnestií a po amnestii, což by mohlo být případným tématem mé další práce. Zároveň se ale obávám, že by bylo zapotřebí většího časového odstupu pro takové srovnání.

LITERATURA

- BIDERMANNOVÁ, E. Anketa, in *Sociální práce/Sociálna práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2012, č. 2. ISSN 1213-6204.
- BIEDERMANOVÁ, E. PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.
- ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005. ISBN 80-7251-207-2.
- ČERNÍKOVÁ, V. SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
- Dohoda vymezení duchovní služby ve věznicích in *České vězeňství*, 2008, č. 3, Praha: Vězeňská služba České republiky. ISSN 1213-9297.
- FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.
- HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s.r.o., 2005. ISBN 8086723-14-3.
- HÁLA, J. SOUDKOVÁ, P. *Jak mluví čeští vězni*. Příloha časopisu *České vězeňství* č. 4/2002. ISBN 80-238-9463-3.
- HÁLA, J. *Bolest a naděje vězení*. Praha/Kroměříž: Triton, 2007. ISBN 978-80-7387-013-3.
- HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.
- HEJDA, J. et al. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007. ISBN 978-80-245-1163-4.
- JUSTOVÁ, M. *Cisár je nahý*. Bratislava: Vydavateľstvo Oto Németh, 2005. ISBN 80-88949-79-3.
- KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*, Brno: MU, 2002. ISBN 80-210-3025-9.
- KARABEC, Z. Účel trestání in *Kriminalistika*, 2/2000, Praha: MVČR, ISSN 1210-9150.
- Koncepce rozvoje České vězeňství do roku 2015. Praha: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, 2005, ISBN neuvedeno.

- KRATOCHVÍL, V. et al. *Kurs trestního práva - Trestní právo hmotné, Obecná část*. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-042-3.
- MALÁ, D. *Vězeňství po česku II*. Blansko: Duha Press, 2009. ISBN 978-80-87061-36-7.
- MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál s.r.o., 1998. ISBN 80-7178-226-2.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MAREŠOVÁ, A. Sonda do problematiky osob v ČR poprvé trestně stíhaných, poprvé trestaných a poprvé uvězněných. in *Trestní právo*, 2006, č. 7-8. ISSN 1211-2860.
- MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003. ISBN 80-7042-256-4.
- MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-002-5.
- MEZNÍK, J. et al *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. ISBN 80-210-1248-X.
- Monitoring vězeňství v České republice v roce 1999. Praha: Český helsinský výbor, 2000. ISBN 80-86436-00-4.
- Nařízení generálního ředitele č. 16/2009, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody.
- NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu*, Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6.
- PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *O PMS* [online]. Praha: Probační a mediační služba, [cit. 2008-02-21]. Dostupné z: www.pmscr.cz.
- ŘEHÁČEK, M. Základní informace k VTOS v ČR. *Sborník Z vězení venku*. 1. vyd. Olomouc: Charita ,Olomouc, 2007. ISBN 978-80-254-1056-1.
- Sborník z konference Olomouc 27. Listopadu 2007, *Z vězení venku*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007. ISBN 978-80-254-1056-1.
- SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie. I. díl: Úvod do teorie trestu a trestání*. 1. vydání. Liberec: TU, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.
- SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6.
- Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011.

ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník I. § 1 až 139, Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978/80-7400-109-3.

TOMBOVÁ, S. Mnoho mříží, mnoho příběhů in *Nový prostor*, 2012, č. 403. ISSN 1213-191.

TŘEŠTÍKOVÁ, H. PLÁŠIL, R. HOMOLOVÁ, M. *René*. Cover & Typo, 2009. ISBN 978-80-7106-966-9.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, *Co čeká odsouzeného po nástupu do výkonu trestu*, [online]. Praha: Vězeňská služba ČR, [cit. 2008-02-21]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri78/o-nas-1589/vykon-vezenstvi-1029/co-ceka-odsouzeneho-po-nastupu-5999>.

VLÁDA ČR *Prohlédněte si první detenční ústav pro nebezpečné pachatele s psychickými poruchami, který podstatně zvýší ochranu společnosti* [online]. Praha: Vláda ČR, [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=34164>.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., ve znění vyhlášek č. 378/2004 Sb. a č. 243/2006 Sb.

Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Nejdůležitější právní předpisy (de lege lata) v oblasti výkonu trestu odnětí svobody jsou zejména:

- Ústava ČR, z. č. 1/1993 Sb.
- Listina základních práv a svobod, z. č. 2/1993 Sb.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků ozbrojených sborů
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
- Vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů
- Nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody
- NGŘ VS ČR
- Vnitřní řády věznic

Příloha č. 2

Výzkumný dotazník k bakalářské práci: Výkon trestu odnětí svobody a jeho vliv na recidivní chování odsouzených

1. Počet měsíců strávených ve výkonu trestu odnětí svobody? .....
2. Celkový počet nepodmíněných trestů? .....
3. Účastníte se při současném trestu některých aktivit programů zacházení?
Kterých?
  - a) Pracovních,
  - b) Vzdělávacích,
  - c) Sportovních,
  - d) Kulturních,
  - e) Terapeutických,
  - f) Jiných, jakých
.....
  - g) Nemám zájem se těchto programů účastnit,
  - h) Neúčastním se, není žádná nabídka.
4. Jaké aktivity programu zacházení jste využíval při předchozích nepodmíněných trestech?
  - a) Pracovní,
  - b) Vzdělávací,
  - c) Sportovní,
  - d) Kulturní,
  - e) Terapeutické,
  - f) Jiné, jaké
.....
  - g) Neměl jsem zájem aktivity programu využívat,
  - h) Nevyužíval jsem tyto programy, jelikož nebyla nabídka.
5. Co Vám uvedené aktivity daly, jak Vám pomohly?
.....
.....
6. Využil jste při předchozím propuštění některou z aktivit programu zacházení při hledání zaměstnání?
  - a) Ano,
jakou?.....
  - b) Ne.
7. Domníváte se, že vám současný program zacházení pomůže po propuštění při hledání zaměstnání?
  - a) Ano,
  - b) Nevím,
  - c) Ne.

8. Jaké programy, aktivity, rekvalifikační nebo vzdělávací kurzy, které by vám pomohly při hledání zaměstnání, byste ve výkonu trestu uvítal?
.....
.....
.....
9. Máte možnost si dokončit, případně rozšířit vzdělání ve výkonu trestu?
a) Ano, této možnosti využívám,
b) Ano, této možnosti nevyžívám,
c) Ne, ale tuto možnost bych uvítal,
d) Ne, tuto možnost bych ani nevyžíval.
10. Měl jste možnost si při předchozím nepodmíněném trestu dokončit, případně rozšířit vzdělání ve výkonu trestu?
a) Ano, této možnosti jsem využil,
b) Ano, ale této možnosti jsem nevyužil,
c) Ne, tuto možnost bych ale využil,
d) Ne, tuto možnost bych ani nevyužil.
11. Máte nyní možnost ve výkonu trestu pracovat?
a) Ano, pracuji,
b) Ano, ale odmítám tuto možnost,
c) Ne, ale rád bych pracoval,
d) Ne, ani bych pracovat nechtěl.
12. Měl jste možnost pracovat při předchozím nepodmíněném trestu?
a) Ano, pracoval jsem,
b) Ano, ale tuto možnost jsem odmítl,
c) Ne, ale chtěl jsem pracovat,
d) Ne, ani bych nechtěl pracovat.
13. Co Vás motivuje, abyste ve výkonu trestu odnětí svobody pracoval?
.....
14. Pokud odmítáte práci ve výkonu trestu odnětí svobody, z jakého důvodu?
.....
15. Existuje možná dohoda při pracovních aktivitách v době výkonu trestu o přislíbení zaměstnání po propuštění z výkonu?
a) Ano,
b) Ano, ale nemá to pro mě význam, jelikož bydlím daleko,
c) Nevím,
d) Ne.
16. Domníváte se, že výkon trestu má charakter nápravného zařízení a vynakládá dostatečné úsilí, aby odsouzené napravil a již nepáchali další trestnou činnost?
a) Ano, snaha je velmi vysoká,
b) Ano, ale mohlo by to být lepší,
c) Spíše ne,
d) Rozhodně ne, výkon trestu je spíše „škola kriminálu“.

17. Jakým způsobem vás ovlivňují spoluodsouzení?
- a) Neovlivňují mě vůbec,
  - b) Mají na mě špatný vliv, jaký
.....
  - c) Ve věznici se rozebírá různá trestná činnost, což má jisté následky na každého z nás.
18. Plánoval jste někdy ve výkonu trestu další trestnou činnost společně s ostatními vězni?
- a) Ano, často,
  - b) Občas,
  - c) Nikdy.
19. Domníváte se, že se podmínky ve věznicích a aktivity vězeňských zařízení zlepšují oproti předchozím trestům?
- a) Ano,
  - b) Nevím,
  - c) Ne.
  - d) Spíše se zhoršují.
20. Když jste byl z předchozího výkonu trestu propuštěn, odcházel jste z vězeňského zařízení s přesvědčením, že už se do vězení nikdy nechcete vrátit, že budete radši pracovat a už se nikdy trestného činu nedopustíte?
- a) Ano, nechtěl jsem se už nikdy vrátit,
  - b) Ano, nechtěl jsem se vrátit, ale byl jsem smířen s myšlenkou, že když budu potřebovat peníze na obživu a neseženu práci, tak si občas nějakou trestnou činností přivydělám,
  - c) Ne, byl jsem přesvědčen, že se budu živit opět trestnou činností a stejně se do vězení dřív nebo později vrátím.
21. Když jste byl z předchozího výkonu trestu propuštěn, proč jste se dopustil dalšího trestného činu?
- a) Žádný zaměstnavatel mě nechtěl přijmout, neboť jsem měl záznam v rejstříku trestů a nějaké peníze jsem potřeboval,
  - b) Mám dluhy, nepracuji, protože by mi stejně všechno vzali,
  - c) Nemám kde bydlet, nemám rodinu, takže беру vězení jako druhý domov,
  - d) Jsem prostě takový, jsem smířen s koloběhem vězení – svoboda – vězení,
  - e) Jiný, jaký
22. Vlastní názor na programy zacházení realizované ve výkonu trestu?